

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

**Názory rodičovské veřejnosti na předškolní
vzdělávání**

Opinions of the parenting community on preschool education

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kropáčková, PhD.

Autor práce: Barbora Ročková

Studijní obor: Vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Bakalářská práce dokončena: v březnu 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 17. 3. 2011

Barbora Ročková

Děkuji PhDr. Janě Kropáčkové, PhD. za cenné rady, připomínky a náměty, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Děkuji ředitelkám, které mi umožnily realizovat dotazníkové šetření ve své mateřské škole, a také rodičům, kteří vyjádřili své názory na předškolní vzdělávání.

Barbora Ročková

Souhlasím s tím, aby tato bakalářská práce byla přístupná studentům a vyučujícím Univerzity Karlovy v Praze pro účely studijní, výukové, výzkumné a informační.

Barbora Ročková

Klíčová slova: předškolní výchova, předškolní vzdělávání, jesle, mateřské centrum, mateřská škola, péče o předškolní děti v soukromém sektoru, prorodinný balíček, zařazování dvouletých dětí do MŠ, role rodičů ve vztahu k předškolním institucím, evaluace mateřské školy rodičovskou veřejností, názory rodičů (zájem o předškolní vzdělávání, spokojenost s informacemi a kvalitou předškolního vzdělávání, dostupnost předškolních zařízení a služeb péče o děti do tří let)

Anotace: Názory rodičů představují (zatím spíše na půdě teoretické) důležitý a významný nástroj ovlivňování procesu předškolního vzdělávání.

V teoretické části jsou uvedeny výsledky výzkumu společnosti Gender Studies, která zjišťovala postoje a zkušenosti rodičů s využíváním služeb rané péče o děti do tří let, a výsledky VÚPSV, který mapoval názory rodičů na dostupnost a kvalitu institucionálního předškolního vzdělávání.

Praktická část je zaměřena na dotazníkové šetření v mateřských školách, kde rodiče vyjadřovali názory na zařazování dvouletých dětí do MŠ, zájem o předškolní vzdělávání v MŠ i mimo ni a hodnotili konkrétní mateřskou školu z hlediska poskytování informací a kvality předškolního vzdělávání.

Keywords: preschool care, preschool education, crèche, mothers' centre, nursery school, private sector preschool care, pro-family package, integration of two-year-olds into nursery schools, role of parents in relation to preschool institutions, evaluation of nursery schools by the parenting public, parent opinion (interest in preschool education, satisfaction with information and quality of preschool education, accessibility of preschool facilities and childcare for children under three)

Synopsis: Parent opinion represents an important and significant instrument for influencing the process of preschool education (at present primarily on a theoretical level).

The theoretical section analyses the results of a study by the company Gender Studies, which investigated the positions and experiences of parents with using early care services for children under three, and RILSA's results mapping the opinions of parents on accessibility and quality of institutional preschool education.

The practical component focuses on a questionnaire study at nursery schools, where parents expressed their opinions on placing two-year-old children in nursery schools and their interest in preschool education both within and outside the nursery school system and evaluated the concrete nursery school in terms of provision of information and the quality of preschool education.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DŘÍVE A DNES.....	10
2 NABÍDKA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR PO ROCE 1989	16
2.1 JESLE	16
2.2 MATEŘSKÉ CENTRUM	17
2.3 MATEŘSKÁ ŠKOLA.....	18
2.4 ZAJIŠTĚNÍ PÉČE O DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V SOUKROMÉM SEKTORU	19
2.5 OPATŘENÍ PRORODINNÉHO BALÍČKU	20
2.6 ZAŘAZOVÁNÍ DVOULETÝCH DĚTÍ DO MATEŘSKÉ ŠKOLY	21
3 NÁZORY RODIČŮ NA PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – VÝSLEDKY VÝZKUMŮ V ČR NA POČÁTKU 21. STOLETÍ	23
3.1 POVĚDOMÍ RODIČŮ O MOŽNOSTECH RANÉ PÉČE A JEJÍ VYUŽÍVÁNÍ – VÝBĚROVÉ ŠETŘENÍ Z PUBLIKACE „KLÍČ K JESLÍM“.....	23
3.2 DOSTUPNOST A KVALITA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR Z POHLEDU RODIČŮ – VÝSLEDKY STUDIE VÚPSV	29
4 RODIČOVSKÉ ROLE VE VZTAHU K INSTITUCÍM POSKYTUJÍCÍM PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	34
4.1 RODIČE JAKO KLIENTI (ZÁKAZNÍCI).....	34
4.2 RODIČE JAKO PARTNEŘI.....	35
4.3 RODIČE JAKO OBČANÉ	35
4.4 RODIČE JAKO PROBLÉM	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
1 CÍL, ÚKOLY A OBSAH DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ „NÁZORY RODIČŮ NA PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ“	38
2 PILOTNÍ ŠETŘENÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	40
3 EVALUACE SEDMI MATEŘSKÝCH ŠKOL – HODNOCENÍ RODIČOVSKOU VEŘEJNOSTÍ	41
3.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA A	41
3.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA B	42
3.3 MATEŘSKÁ ŠKOLA C	43
3.4 MATEŘSKÁ ŠKOLA D.....	44
3.5 MATEŘSKÁ ŠKOLA E	45
3.6 MATEŘSKÁ ŠKOLA F.....	46
3.7 MATEŘSKÁ ŠKOLA G	47
4 NÁZORY RODIČŮ NA ZAŘAZOVÁNÍ DVOULETÝCH DĚTÍ DO MŠ	49
4.1 NÁZORY MATEK	50
4.2 NÁZORY OTCŮ	53
4.3 NÁZORY OBOU RODIČŮ.....	53
4.4 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	54

5 NÁZORY RODIČŮ NA PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	56
5.1 ZÁJEM RODIČŮ O PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ I MIMO NI.....	56
5.2 SPOKOJENOST RODIČŮ S POSKYTOVÁNÍM INFORMACÍ ZE STRANY MŠ.....	57
5.3 SPOKOJENOST RODIČŮ S KVALITOU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	58
5.4 SPOKOJENOST RODIČŮ S MNOŽSTVÍM AKTIVIT NABÍZENÝCH MŠ.....	59
5.5 POVĚDOMÍ RODIČŮ O ODBORNÉ LITERATUŘE A DALŠÍCH INFORMAČNÍCH ZDROJÍCH V PROBLEMATICE PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	60
5.6 NÁZORY RODIČŮ NA PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ - SHRUTÍ	61
6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	63
7 DISKUSE.....	65
ZÁVĚR	67
ODBORNÁ LITERATURA A PRAMENY	68
PŘÍLOHY.....	70

Úvod

Problematika předškolního vzdělávání je mi blízká. Je nejen předmětem mých studijních zájmů, ale dotýká se mě i osobně, neboť v roli učitelky v mateřské škole se společně s dětmi a rodiči stávám jedním z aktérů výchovně-vzdělávacího procesu.

Když hodnotím svou pedagogickou činnost, vycházím v první řadě z reakcí dětí. Jejich dobrá nálada a spokojenost nebo naopak „zlobení“ jsou spolehlivým ukazatelem zdatu nebo nezdatu mého výchovně-vzdělávacího působení. Svou práci konzultuji také s kolegyněmi, navzájem si sdělujeme úspěchy a neúspěchy našeho pedagogického úsilí. Důležitou zpětnou vazbu mi poskytují i rodiče. Prostřednictvím svých názorů mi umožňují podívat se na předškolní vzdělávání také z „druhé strany“.

Když jsem si vybírala téma bakalářské práce, zaujal mě název Názory rodičovské veřejnosti na předškolní vzdělávání. Myslím si, že je to problematika aktuální, ale zatím méně prozkoumaná, protože rodiče si sdělují své poznatky o předškolním vzdělávání spíše neformálně mezi sebou nebo při komunikaci s pedagogy a jen zřídka vyjadřují své názory v různých anketách a dotaznících.

Ve své práci, zejména v její praktické části, bych chtěla tuto problematiku rozebrat podrobněji a představit předškolní vzdělávání z pohledu současných rodičů.

I Teoretická část

1 Předškolní vzdělávání dříve a dnes

„Nyní na tom jest, aby se forma takového ušlechtilého mládeže vedení po částkách ukázala: a nejprve v škole první, totiž mateřské, prvního šesti let věku.“¹
(Komenský, 2007, s. 32)

Předškolní vzdělávání² je termín v české pedagogické teorii a praxi poměrně nový. Poprvé se s ním setkáváme v roce 1999 v závěrečné zprávě projektu Programu Phare „České vzdělání a Evropa“, který je součástí Strategie rozvoje lidských zdrojů v České republice po vstupu do Evropské unie (Opravilová, Kropáčková, 2005), v roce 2001 v Národním programu rozvoje vzdělávání (v tzv. Bílé knize) a dále v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (zkratka RVP PV), což je závazný veřejný kurikulární dokument, který „vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku a uskutečňované ve vzdělávacích institucích, zařazených do sítě škol a školských zařízení.“ (Opravilová in Průcha, 2009, s. 146). Podle školského zákona je poskytování předškolního vzdělávání veřejnou službou (RVP PV, 2004).

Předškolní vzdělávání je první etapou **vzdělávání celoživotního**, které se vztahuje nejen k rozvoji rozumových schopností, ale i k osvojování dovedností sociálních, duchovních, morálních, estetických (Bílá kniha, 2001) a má napomáhat ke zkvalitňování života rodinného, profesního i společenského.

Úkolem předškolního vzdělávání je **doplňovat rodinnou výchovu, všestranně rozvíjet osobnost dítěte**, podporovat jeho tělesné a duševní zdraví, učit ho žít v lidské společnosti, v souladu s přírodou, motivovat k dalšímu poznávání a učení (RVP PV, 2004) a tím vším přispívat k jeho plnohodnotnému a spokojenému dětství.

Předškolní vzdělávání je určeno dětem předškolního věku. V nejužším smyslu chápeme předškolní věk jako poslední rok věku dítěte před zahájením základního vzdělávání. V širším smyslu míníme předškolními dětmi jedince ve věku od tří do šesti

¹ Komenského mateřská škola není veřejnou předškolní institucí. Komenský tak nazývá mateřskou péči o děti do šesti let věku. V Informatoriu zdůrazňuje význam systematické předškolní výchovy již v útlém věku. Poskytuje matkám cenné rady, jak o děti pečovat, vychovávat je a rozvíjet. Mnohé z jeho myšlenek a názorů jsou aktuální a platné i dnes.

² Nedá se říci, že dřívější termín předškolní výchova byl nahrazen novým termínem předškolní vzdělávání. Spíše se stal jeho součástí. To znamená, že předškolní vzdělávání v sobě obsahuje předškolní výchovu i vzdělávání (od záměrného učení, přes spontánní aktivity dětí až po veškeré získané zkušenosti).

(sedmi) let, kdy zpravidla navštěvují mateřskou školu. Pro účely naší práce však budeme používat nejširší význam, tedy předškolní věk jako období prvních šesti (sedmi) let věku dítěte.

Po dlouhá staletí byly děti předškolního věku vychovávány doma bez většího zájmu dospělých. Byly ponechávány spontánním hrám, nezávazným a bezstarostným činnostem. Nebyly nijak systematicky a záměrně rozvíjeny. Přihlížely domácím pracím, pozorovaly a napodobovaly chování jednotlivých členů rodiny.

Dětství však nebylo idylickým obdobím, jak by se mohlo na první pohled zdát. Děti byly vnímány jako nedokonalí, malí dospělí, pro rodinu ani společnost neměly příliš vysokou hodnotu. Výchova byla přísná, plná trestů a zákazů. S dětmi bylo často zacházeno jako s věcmi, byly považovány za **patriae potestas** – vlastnictví otce (Mišíková, Uhrová in Kolláriková, Pupala, 2001).

Veřejné předškolní instituce začaly vznikat v **19. století** jako reakce na převratné ekonomické, sociální a kulturní změny, které s sebou přinesla průmyslová revoluce (**industrializace**). Lidé se houfně stěhovali z venkova do měst. Za prací mimo domov začaly docházet i ženy, matky. Bylo nutné postarat se o malé děti v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Výchova přestala být pouze výsadou rodiny a rozvoj veřejné předškolní výchovy se dostal do popředí zájmu celé společnosti (Opravilová in Průcha, 2009).

Prvotní **sociálně charitativní poslání** institucionální předškolní výchovy (dohlížet nad dětmi v době nepřítomnosti rodičů, ochránit je před nežádoucími sociálními vlivy, dbát na hygienu, poskytovat stravu apod.) některá zařízení rozšířila o **funkci výchovnou a vzdělávací** (pečovat o dítě již nestačí, je třeba ho rozvíjet, zabavit při rozmanitých hrách, v některých zařízeních se předškolní děti dokonce učily číst, psát a počítat³).

Počátky institucionální předškolní výchovy ve světě jsou spojovány se jmény **Robert Owen** (Anglie – Institut pro výchovu charakteru, Infant school), **Friedrich Fröbel** (Německo – Kindergarten). Ve Francii se zasloužili o vznik předškolních zařízení zejména **J. F. Oberlin** (école á tricoter), paní **de Pastoret** (salle d'hospitalité) a **M. Pape-Carpentierová** (l' école maternelle).

V Čechách a na Moravě, které byly součástí Rakouska-Uherska, začaly vznikat první veřejné předškolní instituce ve 30. letech 19. století. Patřily sem **jesle, opatrovny**,

³ Např. ve francouzských opatrovních salle d'asile podporoval čtení, psaní a počítání J. D. M. Cochin, u nás se věnoval vyučování trivia v předškolním věku J. V. Svoboda.

dětské zahrádky a mateřské školy, souhrnně označované pod názvem dětince neboli pěstovny (Mišurcová, 1980).

Veřejné předškolní instituce v českém prostředí se nespokojily s pouhým sociálním a charitativním zaměřením poskytované péče, ale vysoce si cenily výchovy a vzdělávání jako prostředku proti germanizaci, jako možnosti posílení vlastenectví a mateřského jazyka (Opravilová in Průcha, 2009).

Příkladem takovéto instituce je **opatrovna Na Hrádku** založená v Praze roku 1832, v níž působil **Jan Vlastimír Svoboda**. Ve svém spisu „Školka čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dětí k věcnému vybroušení rozumu a ušlechtnění srdce s navedením ku čtení, počítání a rejsování pro učitele, pěstouny a rodiče“ rozpracoval metodiku vyučování trivia (tedy čtení, psaní a počty) pro děti od dvou do pěti let.

I přesto, že dnes nepochybujeme o náročnosti a nepřiměřenosti této výuky v předškolním věku, musíme ocenit jeho dobrý úmysl, protože pro některé děti to bylo jediné vzdělání, jehož se jim dostalo (Opravilová, Kropáčková, 2005).

Dalším veřejným zařízením pro předškolní děti byly **jesle**. První německé jesle byly založeny v roce 1854 na Starém Městě v Praze. První české jesle byly otevřeny také v Praze v roce 1884 ve školní budově u sv. Ducha.

Německé **dětské zahrádky**, zřizované u nás od 2. poloviny 19. století, nebyly mezi Čechy příliš oblíbené, protože vzbuzovaly obavy z poněmčování a potlačování českých vlasteneckých hodnot.

Mnohem lepší pozici si vybudovala **mateřská škola**. První mateřská škola vznikla v roce 1869 v Praze u sv. Jakuba (Mišurcová, 1980, Opravilová in Průcha, 2009).

Tato zařízení se lišila svými názvy, organizací a posláním. Bylo nutné vymezit nejen pojetí předškolní výchovy, ale i poslání a funkce jednotlivých předškolních institucí. Ve vyhlášce „**Vynesení c. k. ministerstva vyučování ze 22. dne měsíce června 1872 č. 4711, kterým dávají se ustanovení ve příčině škol mateřských a ústavů jim příbuzných**“ byly jesle a opatrovny označeny za ústavy ošetřovací, mateřská škola za instituci výchovnou (Opravilová, Kropáčková, 2005).

Na počátku 20. století bylo školství na celém světě podrobeno ostré kritice dosavadního způsobu výchovy a vzdělávání na všech stupních škol. Představitelé **hnutí za novou výchovu** odmítali tradiční školní výuku, školu označili za „smrtného nepřítele dětství“ (Opravilová, Kropáčková, 2005). Navazovali na Rousseauovy

myšlenky o svobodné a přirozené výchově dítěte, založené na respektování jeho individuálních potřeb a věkových zvláštností (pedagogický naturalismus).

Pedagogické hnutí za novou výchovu⁴ s sebou přineslo také **nový pohled na dítě a dětství**. Až doposud necitlivý postoj k dítěti byl vystřídán jeho uctíváním, mnohdy až přehnaným zbožňováním. **John Dewey** přirovnal dítě ke Slunci (**pedocentrismus**). Dítě se stává středem zájmu celé společnosti, „*kolem kterého se otáčejí různá opatření výchovy, ono je centrem, kolem kterého jsou organizována.*“ (Dewey, 1910 in Opravilová, 1998, s. 12). **Ellen Keyová** nazvala 20. století **stoletím dítěte**.

Dětství přestává být chápáno jako „*přechodný stav bez vlastní hodnoty, který předchází dospělosti a má jen úkol jedince na ni připravit, ale je to stav, který má hodnotu sám v sobě, a to hodnotu vysoce pozitivní. Z hlediska intenzity a hloubky prožívání je dětství nejdůležitějším životním obdobím, od něhož by se nemělo utíkat jako od něčeho nedokonalého.*“ (Opravilová in Kolláriková, Pupala, 2001, s. 126).

Novou předškolní výchovu na evropském kontinentu výrazně ovlivnila italská lékařka **Marie Montessori**, v USA **John Dewey**. O reformu mateřských škol se v Čechách zasloužila především **Ida Jarníková**, na Moravě **Anna Sússová**.

V průběhu 20. století se síť předškolních zařízení postupně rozšiřovala po celém území Čech a Moravy. Opatrovny byly zakládány až do roku 1934. Stěžejní předškolní institucí se stala mateřská škola. V nově vzniklém Československu (1918) existovaly mateřské školy veřejné, soukromé, církevní, spolkové a vydržované bohatými jednotlivci (Opravilová in Průcha, 2009).

Po druhé světové válce demokratické země pokračovaly ve výchově a vzdělávání v duchu myšlenek a principů hnutí za novou výchovu. Československo, které se dostalo pod vliv Sovětského svazu, bylo nuceno se od tohoto přístupu odklonit, přijmout a v praxi uplatňovat ideály nové sovětské pedagogiky.

Školským zákonem z roku 1948 u nás byla všechna předškolní zařízení zestátněna. Mateřské školy a jesle umožnily matkám skloubit péči o děti s návratem do zaměstnání. Pro tehdejší politický systém se však staly ideologicky vhodným místem pro kolektivní výchovu.

Hlavní cíl předškolní výchovy v mateřské škole (příprava dětí na školu) se uskutečňoval v rámci tzv. **učebně-disciplinárního modelu**, v němž se výchova stala

⁴ Pedagogické hnutí za novou výchovu je v různých zemích označováno různými termíny: v anglicky mluvících zemích – činná, aktivní nebo progresivní výchova, ve frankofonních zemích – nová výchova, u nás a v německy hovořících zemích – reformní pedagogika (Opravilová, Kropáčková, 2005).

„veřejným „utvářením“ dítěte podle předem stanovené předlohy“ (Opravilová, Kropáčková, 2005. s. 38).

Důraz byl kladen na řád, kázeň a disciplínu. Zájmy společnosti i zájmy předškolní instituce byly nadřazeny potřebám jednotlivce. Spontánní a svobodné projevy dětí byly potlačovány, stejně jako tvořivá a samostatná práce učitelek.

Učebně-disciplinární přístup byl dále charakterizován preferováním intelektuálního působení, manipulativním chováním vůči dětem a nerespektováním jejich individuálních zvláštností (Opravilová in Kolláriková, Pupala, 2001, Opravilová, Kropáčková, 2005).

V současnosti je samozřejmě tento model institucionální výchovy překonaný, i když jeho kurikulární podoba (**Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy**, zejména poslední verze z roku 1984) byla velmi kvalitní. K programu byly až do roku 1988 vydávány i **metodické příručky**, které se specializovaly na jednotlivé složky výchovy (Hudební výchova v mateřské škole, Tělesná výchova v mateřské škole, Rozvíjení matematických představ v mateřské škole atd.). Pomineme-li ideologické vsuvky, měly tyto kurikulární dokumenty vysokou odbornou úroveň a v zahraničí jsou vysoce ceněny dodnes (Opravilová in Průcha, 2009).

Se změnou politického režimu v naší zemi v listopadu 1989 došlo také k postupné transformaci školství. Počátek 90. let je charakterizován zavržením učebně-disciplinárního přístupu, odmítnutím dosavadních kurikulárních dokumentů, experimentováním a hledáním nových cest výchovy a vzdělávání v předškolních institucích.

V průběhu 90. let a v prvních letech nového tisíciletí se postupně formoval nový přístup, tzv. **osobnostně-orientovaný model předškolního vzdělávání** a nové kurikulum, tzv. **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání** (2001, nová verze 2004), který velmi obecně, tedy rámcově vymezuje obsah vzdělávání a slouží k orientaci a inspiraci při tvorbě **školních a třídních vzdělávacích programů**, které vytvářejí ředitelky a učitelky pro svou mateřskou školu přímo na míru.

Osobnostně-orientovaný model předškolního vzdělávání vychází z pedagogického odkazu J. A. Komenského a národních tradic 19. století. Je založen na partnerském přístupu k dítěti, vzájemné důvěře, toleranci, trpělivosti a porozumění potřebám dítěte. Pedagog podporuje dětskou fantazii, tvořivost a spontánnost. Přijímá každé dítě jako jedinečnou a neopakovatelnou bytost (Spilková in Kropáčková, 2008, Opravilová in Průcha, 2009).

Měli bychom *„pečlivě zvažovat, co je v současnosti pro předškolní vzdělávání skutečně rozhodující, nezastupitelné a nové s vědomím, že lidskou moudrost tvoří spíše hloubka myšlení a citu než vědění samé“* (Opravilová, Kropáčková, 2005, s. 26).

2 Nabídka předškolního vzdělávání v ČR po roce 1989

„...ač chůvy a rodičové nemálo dětem prospěti mohou, více však jejich vrstevníci, spoluděti: buď že sobě co povídají, aneb spolu hrají. Nebo mezi dětmi podobnost věku působí podobnost povah a myšlení.“
(Komenský, 2007, s. 55)

Tradiční nabídka předškolních institucí (jesle, mateřská škola) se u nás po roce 1989 rozšířila o nové formy předškolního vzdělávání a služby péče o děti do šesti (sedmi) let věku.

Počátkem 90. let začala vznikat první mateřská centra, mateřské školy soukromé a církevní. Péče o děti se začala realizovat také v soukromém sektoru na základě živnostenského zákona v podobě vázané živnosti (např. mikrojesle, hlídací dětská centra) nebo volné živnosti (např. péče poskytovaná chůvou) (Kuchařová, 2009).

Další alternativy přináší prorodinný balíček, který navrhuje obohatit předškolní vzdělávání o vzájemnou rodičovskou výpomoc, miniškolky a podpořit služby péče o děti do tří let věku v živnostenském podnikání.

Aktuálním tématem v oblasti předškolního vzdělávání jsou tzv. jeselské třídy. Problematika zařazování dvouletých dětí do mateřské školy je v současnosti často diskutována mezi odborníky, pedagogy i rodičovskou veřejností.

2.1 Jesle

Podle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, jsou jesle řazeny mezi zvláštní dětská zařízení poskytující léčebně preventivní péči, navazující na rodinnou výchovu a přispívající k celkovému rozvoji dětí (Kuchařová, 2009).

Nejčastěji jsou jesle s denním, výjimečně týdenním provozem zřizovány ze strany obcí, měst nebo městských částí, jsou součástí center sociálních služeb nebo zdravotnických zařízení obcí, měst nebo městských částí a jejich činnost spadá do kompetence MZ ČR (Novotná in Kolářová, 2007). Soukromé jesle jsou provozovány na základě zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v tzv. vázané živnosti (Kuchařová, 2009).

Jesle mohou navštěvovat děti zpravidla od šesti měsíců věku.⁵ Horní věkovou hranici upravuje vyhláška MZ ČR č. 242/1991 Sb. zpravidla do tří let věku. Rodiče mají

⁵ Děti mladší jednoho roku věku se v jeslích vyskytují jen výjimečně, nejčastěji je navštěvují děti dvou a tříleté (Kuchařová, 2009).

možnost přihlásit děti k celoměsíční docházce nebo nepravidelně maximálně na pět dní v měsíci.⁶

O děti zde pečují kvalifikované dětské zdravotní sestry. Poplatky za pobyt v obecních jeslích (školné a stravné) jsou podstatně vyšší než v obecních mateřských školách,⁷ avšak mnohem nižší než v jeslích soukromých (Kuchařová, 2009).

V současnosti je dostupnost jeslí výrazně limitována jejich nízkým počtem a značně nerovnoměrným regionálním rozmístěním (resp. soustředěním do několika velkých měst). V celé ČR je v provozu cca 50 obecních (městských) jeslí. Nejvíce se jich nachází v Praze a Ústeckém kraji (Kuchařová, 2009).

Prudké snižování počtu jeslí od počátku 90. let 20. století bylo způsobeno mnoha faktory: pokles porodnosti, nižší zájem rodičů v souvislosti s prodloužením doby nároku na rodičovský příspěvek ze tří na čtyři roky věku dítěte v roce 1995, změna hodnotové orientace rodičů vzhledem k preferování individuální péče o nejmenší v rodinném prostředí nad kolektivní institucionální výchovou, změny ve financování jeslí, nízká ekonomická efektivita provozu jeslí a z toho vyplývající vyšší finanční náročnost pro rodiče atd.

V představách mnoha lidí (často jako vzpomínka z dětství) zůstávají jesle zastaralým kolektivistickým zařízením. Nutno však dodat, že současné moderní jesle jsou institucí, která vychází z humanisticky a osobnostně orientované pedagogiky a psychologie, citlivě přistupuje k individuálním potřebám dětí a podporuje jejich celkový rozvoj pestrými výchovně-vzdělávacími aktivitami.

2.2 Mateřské centrum

Mateřská (rodinná či komunitní) centra fungují nejčastěji jako občanská sdružení rodičů. První mateřské centrum (dále zkratka MC nebo centrum) bylo založeno v Praze v roce 1992. V současnosti je v Síti MC v ČR registrováno téměř 300 těchto zařízení. Jejich celkový počet je však vyšší, protože ne všechna centra jsou v Síti MC registrována a existují i MC soukromá a církevní.

Obvyklou základní nabídku MC tvoří volně přístupná herna, kde pobývají maminky (méně často tatínkové nebo prarodiče) společně s dětmi, zájmové kroužky pro

⁶ Podle ustanovení Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře mohou rodiče pobírající rodičovský příspěvek dávat děti do jeslí maximálně na pět dní v měsíci, aniž by na tento příspěvek ztratili nárok. Rodičům je tak umožněno částečně si zvýšit rozpočet výdělečnou činností při zachování rodičovského příspěvku.

děti, vzdělávací semináře, přednášky a zájmové kroužky pro rodiče. Mnohdy i samotné maminky přispívají svými znalostmi k obohacení výchovně-vzdělávacího programu (např. cvičí nebo malují s dětmi, vedou jazykové kurzy). Některá centra nabízejí i výlety a ozdravné pobyty pro rodiče s dětmi. Hlídaní dětí je spíše doplňkovou službou zejména v době, kdy centrum pořádá přednášky nebo zájmové aktivity pro rodiče.

Mateřská centra zpravidla navštěvují děti v batolecím a mladším předškolním věku společně s rodiči (resp. s maminkami) na rodičovské dovolené. Dětem se otevírá nový svět – prostor pro hru s dětmi (přibližně) stejného věku. Seznamují se s jinými než rodinnými podmínkami a přece v bezpečí a blízkosti rodičů. Velký význam však centra představují i pro maminky, kterým pomáhají zmírňovat jejich sociální izolaci na rodičovské dovolené, poskytují prostor pro vzájemnou pomoc a sdílení zkušeností (Kotátková, 2008, Kuchařová, 2009).

2.3 Mateřská škola

Mateřská škola (dále zkratka MŠ) je „školské zařízení, které na základě připraveného vzdělávacího programu rozvíjí specifické formy vzdělávacího působení, orientované na osvojování klíčových kompetencí a získávání předpokladů pro celoživotní vzdělávání“ (Opravilová in Průcha, 2009, s. 71).

Kromě běžných mateřských škol, které zřizují a provozují obce, existují i mateřské školy soukromé (provozované na základě vázané živnosti) a církevní (zřizované církví). Zajímavou alternativou, zatím nedostatečně rozvinutou, jsou tzv. firemní školky, které mohou provozovat podniky a organizace. Za stávajících legislativních podmínek a s ohledem na ekonomické faktory na trhu práce je však zřizování firemních školek výzvou výhradně pro velké firmy a podniky (Kotátková, 2008, Kuchařová, 2009).

Do mateřské školy docházejí děti ve věku zpravidla od tří do šesti (sedmi) let.⁸ I přesto, že docházka do MŠ není povinná, navštěvuje „školku“ většina dětí předškolního věku (zejména poslední rok před vstupem do základní školy). Výše poplatků (školné⁹ a stravné) se v jednotlivých mateřských školách liší vzhledem k provozním nákladům zařízení.

⁷ Z důvodu odlišných zdrojů financování (provoz jeslí leží z finančního hlediska plně na obcích, mateřské školy jsou finančně podporovány státem) (Kuchařová, 2009).

⁸ Děti mladší tří let navštěvují MŠ jen výjimečně. Jejich přijetí je plně v kompetenci ředitelky MŠ. Sedmileté děti navštěvující MŠ mají odklad školní docházky.

⁹ Snížení školného (resp. úplaty za předškolní vzdělávání) se vztahuje na děti ze sociálně slabých rodin. Poslední rok před vstupem do školy jsou děti od úplaty za předškolní vzdělávání osvobozeny.

Předškolní vzdělávání v MŠ (upravené v Zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) se uskutečňuje pod vedením kvalifikovaných učitelek (výjimečně učitelů) a naplňuje se prostřednictvím kurikulárních dokumentů (Rámcový program pro předškolní vzdělávání, školní a třídní vzdělávací program).

Současné osobnostně-orientované pojetí předškolního vzdělávání chápe každé dítě jako jedinečnou a neopakovatelnou bytost, podporuje jeho celkový rozvoj tělesný, rozumový a citový, podílí se na utváření mezilidských vztahů a vytváří základy pro vzdělávání celoživotní.

Výchovně-vzdělávací nabídka v současných mateřských školách je skutečně pestrá. K pluralitě v předškolním vzdělávání přispívají i alternativní mateřské školy. Ke klasickým alternativám patří MŠ Marie Montessori, Waldorfská MŠ a Daltonská MŠ. K moderním alternativám řadíme MŠ s programem Začít spolu a MŠ s programem podpory zdraví (Opravilová, Kropáčková, 2005, Kořátková, 2008).

I přes různý a rozmanitý obsah předškolního vzdělávání směřují všechny mateřské školy ke stejnému cíli: *„k vytváření takového společného života, který je naplněn péčí o děti i jejich vzdělávání, a zajistit na prvním místě jejich potřeby bezpečí, dostatek podnětů a pozitivní atmosféru“* (Kořátková, 2008, s. 138).

2.4 Zajištění péče o děti předškolního věku v soukromém sektoru

Na základě Zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání je možné provozovat péči o děti předškolního věku v podobě vázané nebo volné živnosti. Do **vázané živnosti** patří např. mikrojesle, soukromé jesle, baby-siting, miniškolky, soukromé mateřské školy, mateřská centra, hlídací dětská centra, dětské koutky. **Volná živnost** je realizována nejčastěji formou individuální péče poskytované chůvou.

Vysoká finanční náročnost pro rodiče, přísná kritéria k získání živnostenského listu pro vázanou živnost, malá tradice soukromých zařízení v naší zemi i jistá nedůvěra, to vše jsou důvody malého rozšíření alternativních forem denní péče o děti v soukromém sektoru. Přitom by tato zařízení mohla kompenzovat nedostatečnou síť tradičních předškolních institucí, zejména pro děti do tří let věku (Ettlerová, Kuchařová, 2006, Kolářová, 2007).

2.5 Opatření prorodinného balíčku

V souvislosti se sladováním rodinného a profesního života byl vytvořen tzv. prorodinný balíček („O souboru prorodinných opatření – prorodinném balíčku“),¹⁰ ve kterém Petr Nečas, bývalý ministr práce a sociálních věcí, **navrhl** mj. obohatit předškolní vzdělávání o nové služby. Jedná se o vzájemnou rodičovskou výpomoc, podporu služeb péče o děti v živnostenském podnikání a miniškolky.

Evidovaný poskytovatel vzájemné rodičovské výpomoci

Vzájemná rodičovská výpomoc je „*poskytování péče o nevlastní dítě (děti) evidovaným poskytovatelem v jeho domácnosti za limitovanou úplatu. Jde o péči rodinného typu poskytovanou na individuálním základě*“ (MPSV ČR, 2008, s. 40).

Poskytovatelem (zapsaným v evidenci poskytovatelů vzájemné rodičovské výpomoci) může být osoba, která pečuje alespoň o jedno vlastní dítě do sedmi let věku. Maximálně může pečovat současně o čtyři děti do sedmi let věku, jeho vlastní děti ve věku do sedmi let se do tohoto počtu započítávají.

Místnosti, v nichž by se poskytovatel o děti staral, by měly být přizpůsobeny výchově vlastních dětí, žádné speciální požadavky na vybavení místností nejsou určeny.

Poskytovatel je oprávněn přijmout úplatu maximálně 5 000 Kč za jedno svěřené dítě. Celkově tak může dosáhnout čistého příjmu až 15 000 Kč měsíčně. Poskytovatel je osvobozen od daně z příjmu fyzických osob. Z příjmu této výpomoci neodvádí pojistné na veřejné zdravotní pojištění, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Nárok na rodičovský příspěvek mu zůstává.

Podpora služeb péče o děti v živnostenském podnikání

Podnikatel, který provozuje vázanou živnost „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“, musí pečovat současně nejvýše o čtyři děti. Do tohoto počtu se započítávají i vlastní děti do sedmi let věku, o které se podnikatel stará.

Vázaná živnost může být poskytována ve vlastní domácnosti nebo v jiných vhodných prostorách. Na tyto místnosti se nevztahují žádné speciální hygienické a prostorové požadavky. Postačí prostředí vhodné pro výchovu dětí.

Podnikatel musí mít odbornou způsobilost pro poskytování této služby a osvědčení o rekvalifikaci nebo jiný doklad o zvláštní odborné způsobilosti.

¹⁰ Problematika prorodinného balíčku zůstává otevřená, zatím pouze ve formě návrhu schváleného vládou v listopadu 2008.

Miniškolka

Miniškolka je službou péče o děti provozovanou na nekomerčním základě, tedy ne za účelem dosažení zisku. Je určena nejvýše pro čtyři děti ve věku od šesti měsíců do sedmi let. Do počtu dětí se započítávají i vlastní děti pečovatelky do sedmi let věku.

Miniškolku mohou provozovat: zaměstnavatel na pracovišti rodiče, neziskové subjekty, obce, kraje a církevní právnické osoby. V rámci jednoho subjektu lze zřizovat více miniškolek. Na miniškolky se nevztahují žádné speciální hygienické a prostorové požadavky vyžadované na výchovné a vzdělávací provozovny obecně, postačí prostředí uzpůsobené pro výchovu dětí.

Náklady na zřízení a provoz miniškolky hradí ze svých prostředků zřizovatel. Rodiče finančně přispívají na provoz tohoto zařízení dle dohody se zřizovatelem.

Podstatou této služby není jen „hlídání“ dětí, ale péče zaměřená na celkový rozvoj dětí. Je doplňkem rodinné výchovy a musí odpovídat věkovým a individuálním zvláštnostem dětí.

Je sice správné a potřebné rozšiřovat síť předškolních zařízení o nové služby, ale otázkou zůstává, jakým způsobem budou osoby poskytující péči o děti kontrolovány a v jaké kvalitě se bude předškolní vzdělávání v těchto institucích uskutečňovat.

2.6 Zařazování dvouletých dětí do mateřské školy

V souvislosti s celosvětovou problematikou genderové rovnosti na trhu práce se jednotlivá ministerstva v České republice snaží hledat vhodná opatření sociální politiky na vyrovnávání žen a mužů na trhu práce a sladění jejich rodinného a pracovního života (Kolářová, 2007).

V roce 2008 vstoupila v platnost úprava čerpání rodičovského příspěvku a mateřské (rodičovské) dovolené s degresivní platbou v průběhu let. Rodiče si mohou vybrat ze tří variant vícerychlostní flexibilní rodičovské dovolené: mohou čerpat rodičovský příspěvek do dvou, do tří nebo do čtyř let věku dítěte ¹¹ (Těthalová, 2010).

Se zavedením třírychlostní rodičovské dovolené však bylo nutné podpořit rozvoj služeb péče o děti do tří let. K řešení by mohl přispět návrh bývalého ministra práce a sociálních věcí Petra Nečase, tzv. prorodinný balíček.

¹¹ Rodičům, resp. matkám je umožněn dřívější návrat do zaměstnání a udržení si odborné kvalifikace.

Dalším opatřením by mělo být zařazování dvouletých dětí do mateřské školy.¹² Na doporučení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů zadala vláda ČR Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, aby společně s Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem zdravotnictví vypracovalo návrhy na převedení agendy denní péče o děti do šesti let pod jedno ministerstvo (Štefflová, 2010).

Vláda materiál prostudovala a z několika variant nakonec vybrala návrh, aby péče o děti do šesti let spadala do MŠMT (Štefflová, 2010).

Návrh bývalé ministryně školství Dagmar Kopicové na zařazování dětí od dvou let do MŠ vyvolal bouřlivou debatu, zejména ze stran ředitelek a učitelek v mateřských školách. V mnoha „školkách“ se začalo zjišťovat, že pro dvouleté děti není potřebné zázemí a vybavení. Velkým otazníkem zůstávají i zdroje financování veškerých změn jako jsou vybavení tříd pro batolata, změna stravování, hygienické podmínky (přebalovací pulty), nižší počet dětí ve třídě, vyšší počet pedagogických i nepedagogických zaměstnanců apod. Je třeba vyřešit spoustu dalších otázek (zejm. rozšíření odborné kvalifikace učitelek MŠ, zvážit variantu zařazování dvouletých dětí do běžných tříd nebo zřizování samostatných, tzv. jeselských tříd v budově MŠ).

Zařazování dvouletých dětí do MŠ vláda zatím neschválila, ale jeho návrh projednala 19. 4. 2010 společně s usnesením č. 284. Meziřezortní pracovní skupina (složená ze zástupců MŠMT, MPSV, MZ, MF, Svazu měst a obcí a zmocněnce pro lidská práva) měla vypracovat a předložit vládě do 31. 12. 2010 důkladnou ekonomickou, sociální a právní analýzu realizace zařazování dětí od dvou let do MŠ a vyhodnotit další možnosti řešení péče o děti do tří let věku (Těthalová, 2010, Štefflová, 2010).

Problematika je však velmi složitá, a tak ministr školství Josef Dobeš požádal předsedu vlády Petra Nečase o odklad řešení této otázky do 31. 3. 2011.¹³

Předškolní zařízení mají význam nejen pro děti, jimž přispívají k celkovému rozvoji a vzdělávání, ale i pro rodiče, jimž usnadňují sladění rodinného a profesního života.

¹² Podle školského zákona mohou do MŠ nastoupit děti zpravidla od tří let věku, tzn. i děti dvouleté, ale jejich přijetí je plně v kompetenci ředitelky MŠ. V praxi se tak děje minimálně a jedná se spíše o věk několik dnů nebo týdnů před dovršením třetího roku, zejména, pokud rodiče potřebují nastoupit do práce.

¹³ Tato informace byla získána v únoru 2011 při telefonickém rozhovoru s Mgr. Vorlíkovou z MŠMT, z oddělení předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání.

3 Názory rodičů na předškolní vzdělávání – výsledky výzkumů v ČR na počátku 21. století

„ A takt' rozumní rodičové činiti mají, ne na to jen, aby
dítka jejich živy byly; ani na to, aby hojnost jmění
nashromážděného měly, myslíce; ale o to, jak by
moudrost v srdce jejich/uvvedena býti mohla,
usilující.“ (Komenský, 2007, s. 50)

V této kapitole se blíže seznámíme s výsledky několika nedávno realizovaných sociologických šetření a výzkumů mapujících mj. i názory rodičů na předškolní vzdělávání. Postoje a zkušenosti rodičů s využíváním služeb rané péče o děti do tří let věku sledovala obecně prospěšná společnost Gender Studies (www.genderstudies.cz). Dostupnost a kvalitu institucionálního předškolního vzdělávání a dalších služeb péče o děti do šesti let (nejen) z pohledu rodičů zjišťoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (www.vupsv.cz).

3.1 Povědomí rodičů o možnostech rané péče a její využívání – výběrové šetření z publikace „Klíč k jeslím“

Publikace „Klíč k jeslím“ (Kolářová, 2007) byla vydána v rámci projektů realizovaných Gender Studies, o. p. s.: 1) Audit politik přátelských rodině se zvláštním zaměřením na zařízení péče o děti do tří let a 2) Fit pro změnu: flexibilita a genderové rovnosti na trhu práce.

Cílem publikace je komplexně otevřít problematiku služeb rané péče o děti do tří let (včetně jeslí) u nás i v zahraničí, nastínit příznivější pohled na současné jesle a podpořit jejich existenci jako alternativu pro rodiče, kteří chtějí nastoupit do zaměstnání dříve, než jejich dítě dovrší tři roky.

Kromě výsledků dotazníkového šetření mezi rodiči jsou součástí této publikace finanční a právní analýza, rozhovory s odborníky a příklady služeb péče ze zahraničí.

Povědomí rodičů o možnostech rané péče a její využívání

Anonymní výběrové šetření probíhalo na území hl. m. Prahy od 20. 9. do 12. 10. 2007 pod vedením Jaroslavy Hasmanové-Marhánkové. Jelikož se jednalo o pilotní šetření a velikost vzorku (pouhých 74 dotazovaných) omezovala možnost hlubší kvantitativní analýzy odpovědí, byla použita srovnávací analýza četností jednotlivých odpovědí. Z toho vyplývá, že výsledky tohoto šetření je nutné interpretovat jen velmi opatrně a nepovažovat je za reprezentativní. Snahou šetření bylo spíše určit oblasti a nastínit problémy, na které by bylo dobré zaměřit se při případných navazujících sociologických šetřeních nebo výzkumech.

Cílem šetření bylo zmapovat povědomí rodičů o možnostech rané péče, zjistit zda a v jaké míře využívají (chtěli by využívat) jesle a další služby péče o děti do tří let.

Respondentkami byly matky obvykle pečující o dítě ve věku 0,5 – 3 let momentálně na mateřské (rodičovské) dovolené nebo po jejím skončení. Každá matka vyplňovala dotazník společně s tazatelem. Dotazník tvořilo 34 otázek uspořádaných do sedmi výzkumných okruhů.

Potřeba hlídání (I. okruh)

Na otázku „Potřebujete alespoň někdy pohlídat dítě?“ naprostá většina respondentek (97 %) odpověděla kladně. Nejčastěji potřebují matky hlídání několikrát za měsíc (46 %), dále několikrát týdně (28 %). Jen výjimečně potřebuje pohlídat dítě 18 % respondentek a téměř každý den 8 % dotázaných. Frekvence hlídání během měsíce ani tak nesouvisí se zaměstnáním matky, protože pohlídat dítě velmi často potřebují i matky na mateřské (rodičovské) dovolené.

Zajímavé odpovědi byly zjištěny u otevřené otázky „Které první tři možnosti hlídání dítěte se vám vybaví, když potřebujete pohlídat dítě?“. Matkám pomáhají s pohlídáním dítěte nejvíce příbuzní (82 %), známí a kamarádi (34 %) a chůva (22 %).

Využívání jeslí, školky¹⁴ a mateřského centra se pohybuje v rozmezí od 1 % do 8 %. To znamená, že matky (pokud mají možnost) dávají přednost blízké, známé osobě a individuální péči před institucionální kolektivní výchovou.

Povědomí o zařízeních (II. okruh)

Většina respondentek má poměrně malé povědomí o zařízeních a službách péče o děti do tří let, ale na druhé straně projevuje zájem o tuto problematiku a to i přesto, že nepracuje (65 % respondentek) nebo návrat do zaměstnání zatím neplánuje (téměř polovina matek).

Matky si zjišťují informace o jeslích (s mladšími dětmi) a o školkách (se staršími dětmi), některé také o dětských koutcích. Informace získávají většinou z internetu nebo od svých známých a kamarádek, dále osobní návštěvou konkrétního zařízení a ze Zlatých stránek. Asi třetina vzorku dotazovaných žádné informace nepotřebuje a neshání, protože nepočítá s využíváním žádného z těchto zařízení či služeb.

¹⁴ V publikaci „Klíč k jeslím“ je místo termínu mateřská škola užíváno označení školka.

Dostupnost zařízení (III. okruh)

Otázky v tomto okruhu byly zaměřeny na prostorovou dostupnost (resp. dosažitelnost) a finanční dostupnost jednotlivých typů zařízení a služeb péče.

Vzhledem k prostorové dostupnosti institucí péče o děti do tří let převládá všeobecný pocit nedostatečnosti a nedostupnosti těchto zařízení. 69 % matek si myslí, že obecná nabídka zařízení péče o děti do tří let nepokrývá dostatečně poptávku po nich a 55 % matek má pocit, že v jejich okolí se nenachází dostatek těchto zařízení, která by případně mohly využít.

S ohledem na vzdálenost od místa bydliště je pro většinu respondentek dostupná pomoc příbuzných a známých. Pro dvě třetiny matek je dostupná (či spíše dostupná) péče poskytovaná chůvou. Také dětské koutky jsou považovány za dosažitelné a dostupné. 90 % dotazovaných vnímá jako nejdostupnější školku. Musíme si však uvědomit, že subjektivní odpovědi o prostorové dostupnosti jednotlivých typů zařízení a služeb nevypovídají o tom, zda mají matky možnost do nich dítě přihlásit a zda by této možnosti v případě potřeby využily.

Finanční dostupnost se liší podle jednotlivých typů zařízení a služeb péče. Více než polovina respondentek si nedokáže představit, jaké finanční náklady jsou spojeny s docházkou do obecních jeslí, firemních jeslí a mikrojeslí.

Matky, které mají (alespoň) přibližnou představu o finanční náročnosti obecních jeslí, je považují celkem za dostupné. Podle respondentek jsou obecní jesle finančně dostupnější než jesle soukromé, ovšem méně finančně dostupné než školka. Finanční zátěží nejsou ani dětské koutky a pro více než polovinu matek ani chůvy.

Priority v péči o dítě (IV. okruh)

Tento okruh otázek sledoval, jaký druh péče o dítě matky preferují a využívají. Z nabídky několika forem péče o děti si matky mohly vybrat ty, které by rády uvítaly ve svém okolí. Některé matky si zvolily jen několik možností, jiné označily všechny. Nejčastěji by respondentky uvítaly školku, pomoc příbuzných, dětské koutky a obecní jesle, nejméně baby-siting, mikrojesle a firemní jesle.

Z odpovědí na otázku „Využíváte některou z těchto forem péče o dítě?“ vyplynulo, že pravidelně (51 %) a občas (39 %) využívají matky pomoc příbuzných, občas (54 %) pomoc známých. Institucionální péče stojí na okraji zájmu (státní jesle, soukromé jesle a školku využívají pravidelně 4 % dotázaných).

Stejně jako v I. okruhu i zde je patrné, že matky preferují a využívají převážně pomoci příbuzných a známých a jen minimálně péči institucionální.

Povědomí o jeslích (V. okruh)

Zjištění z tohoto okruhu potvrdila hypotézu o nízkém povědomí matek o jeslích. Na otázku, zda mají respondentky představu, kolik přibližně stojí péče v jeslích, odpovědělo 55 % z nich, že neví, jak je zde péče finančně nákladná.

Finanční problematiku sledovala i otázka „Co považujete za přijatelnou cenu za jesle pro průměrnou českou rodinu za měsíc?“. 43 % respondentek považuje za přijatelnou částku 1 000 až 2 499 Kč, 26 % částku 2 500 až 3 999 Kč, pro 16 % matek je přijatelná cena 4 000 Kč a více, pro 15 % matek je přijatelná cena méně než 1 000 Kč.

Postoj k jeslím (VI. okruh)

První otázka v tomto okruhu byla zaměřena na názory matek, od jakého věku by mělo být možné umístit dítě do jeslí. Čtvrtina matek si myslí, že do jeslí by měly být přijímány děti již od šesti měsíců věku nebo i dříve. Necelé dvě třetiny respondentek odpověděly, že jesle by mohly navštěvovat děti od šestého dokončeného měsíce do jednoho roku věku. 95 % respondentek se domnívá, že optimální věk dětí přijatých do jeslí jsou dva roky a méně. 5 % matek uvedlo jako přijatelný věk tři roky (tzn. že děti do tří let by neměly být do jeslí přijímány vůbec).

Na otázku „Uvažovala jste někdy o využití jeslí?“ odpovědělo záporně 54 % respondentek. 8 % matek jesle využívá pravidelně, 18 % o využití jeslí uvažuje do budoucna. 16 % dotázaných využití jeslí zvažovalo, ale nakonec se rozhodlo do tohoto zařízení dítě neumístit. 1 % matek o jeslích uvažovalo, ale nenašlo žádné zařízení, kam by dítě vzali. Pro 3 % matek, které o využití jeslí přemýšlely, je toto zařízení prostorově nebo finančně nedostupné.

Matkám, které o využití jeslí neuvažovaly, byla položena doplňující otázka, proč o jeslích pro své dítě nepřemýšlely. Bylo zjištěno, že jedna třetina těchto matek služby jeslí nepotřebuje, jedna pětina využívá jiné formy péče o dítě a více než 40 % neshledává jesle za vhodné zařízení pro své dítě.

Postoje matek se projeví také v hodnocení předložených výroků o jeslích. 42 % respondentek souhlasilo s výrokem, že jesle jsou potřebné zařízení, měly by být dostupnější a mělo by jich být více. 36 % dotázaných se přiklonilo k výroku, že jesle

jsou potřebné zařízení, ačkoliv samy do nich své dítě nepřihlásily. Pouze 9 % matek souhlasilo s výrokem, že současná péče v jeslích nespĺňuje jejich představu. Pouze 5 % respondentek se ztotožnilo s výrokem, že jesle jsou dostupné a potřebné zařízení. Žádná z respondentek nesouhlasila s krajním výrokem o absolutním zrušení jeslí.

Dále se měly matky vyjádřit k otázce „Jaké faktory jste brala nebo byste brala nejvíce v úvahu při výběru jeslí?“. Pro 29 % respondentek hraje důležitou roli vzdálenost od místa bydliště, na druhém místě doporučení známých (22 %), třetím faktorem jsou finanční náklady (19 %). Provozní doba je důležitým faktorem pouze pro 3 % dotázaných.

Poslední otázka v tomto okruhu „Vyjádřete prosím svůj názor na následující výroky“ přinesla zajímavá zjištění. S výrokem „počet jeslí v ČR je dostatečný“ souhlasí 7 % matek a nesouhlasí 46 %. S tvrzením „dítě do tří let by nemělo být v cizím prostředí“ vyjádřilo souhlas 14 % a nesouhlas 34 % matek. 45 % respondentek souhlasí a 7 % nesouhlasí s názorem „jesle usnadňují rodičům péči o děti“. 54 % matek neví, zda „by se měla současná podoba jeslí změnit“, 22 % dotázaných je pro změnu jeslí, pouhé 1 % nesouhlasí se změnou. 61 % matek se přiklonilo k tvrzení, že „stát by měl podporovat provoz jeslí a jejich rozšiřování“, proti tomuto tvrzení jsou jen 3 % matek. 55 % respondentek neví, zda je „péče o děti v jeslích kvalitní“, 7 % s tímto názorem souhlasí, 5 % nesouhlasí. S výrokem „jesle usnadňují návrat do zaměstnání v průběhu nebo po skončení rodičovské dovolené“ se ztotožnilo 72 % dotázaných, pouhé 1 % nesouhlasí. 19 % matek souhlasí s tvrzením, že „dítě je umístěním do jeslí stresováno“, 9 % nesouhlasí. S názorem „nárok na místo v jeslích pro své dítě by měl mít každý rodič“ projevilo souhlas 61 % a nesouhlas 8 % matek. 45 % matek souhlasí a 4 % nesouhlasí s výrokem, že „v jeslích si dítě osvojí sociální chování a mnohé se naučí“.

Ovlivňování rozhodování (VII. okruh)

Z otázky „Kdo ve vaší domácnosti rozhoduje o tom, zda-li budete využívat nějaké zařízení péče o dítě?“ vyplynulo, že v 54 % je to vždy společné rozhodnutí obou partnerů. Odpovědi na další podobnou otázku, s kým by se o volbě dané instituce radily, potvrdily opět na prvním místě manžela či partnera (85 %).

Výsledky těchto odpovědí poukázaly na to, že na rozhodování o využívání jeslí a služeb péče o dítě se spolupodílejí většinou oba partneři.

Kvalitativní zhodnocení tohoto šetření

Každá respondentka vyplňovala dotazník společně s tazatelem. Matky doprovázely své odpovědi častými komentáři a zajímavými postřehy, které tazatelé zaznamenali a využili v kvalitativním zhodnocení tohoto šetření.

Z četností spontánních výpovědí matek je patrné, že se o problematiku služeb rané péče zajímají a toto téma vnímají jako aktuální a důležité.

Matky byly rozděleny do tří skupin:

Matky patřící do první skupiny často zdůrazňovaly potřebnost těchto zařízení v souvislosti s návratem do zaměstnání (buď plánovaným nebo již probíhajícím). Tyto matky byly přesvědčeny, že jesle usnadňují návrat do zaměstnání a mají pozitivní vliv na celkový rozvoj dítěte (umožňují mu kontakt s vrstevníky, seznámení s novým prostředím a novými formami „zábavy“).

Druhou skupinu tvořily matky, které péči o své dítě v zařízeních odmítaly nebo spíše odmítaly a preferovaly individuální péči o dítě a kontakt s matkou. I přesto neměly vyloženě negativní postoj k jeslím a dalším podobným zařízením a připouštěly, že tato zařízení jsou důležitá pro matky, které chtějí nebo musí chodit do zaměstnání.

Do třetí skupiny, čítající pouze pět respondentek, byly zařazeny matky navštěvující mateřské centrum. Také tyto matky odmítaly péči v jeslích a podobných zařízeních, zdůrazňovaly nevhodnost cizího prostředí a absenci matky jako faktory negativně působící na psychický vývoj malého dítěte. Nebyly spokojeny se současnou podobou jeslí a požadovaly jejich modernizaci.

Závěr šetření

Respondentky se sice zajímají o problematiku služeb rané péče, ale na druhé straně o těchto zařízeních mají jen malé povědomí. Většina matek dává přednost vlastní péči o dítě v prostředí domova. Pokud potřebují dítě pohlídat, využijí spíše pomoci příbuzných nebo známých než institucionální péči v jeslích. Zájem o jesle projevují spíše matky starších dětí blížících se třetímu roku věku, protože jim toto zařízení umožňuje návrat do zaměstnání.

Většina matek považuje jesle za nedostupné a myslí si, že by těchto zařízení mělo být více. Mezi matkami sice nejsou jesle preferovanou službou, ale přesto k nim nebyl zaznamenán vyloženě negativní postoj. Matky jsou přesvědčeny, že jesle jsou potřebné zařízení a stát by je měl podporovat jako jednu z forem péče o děti do tří let věku.

3.2 Dostupnost a kvalita předškolního vzdělávání v ČR z pohledu rodičů – výsledky studie VÚPSV

Studie „Péče o děti předškolního a raného školního věku“ byla zpracována v rámci řešení projektu „Zmapování dostupnosti a podmínek pobytu dětí v jeslích, mateřských školách, školních družinách a obdobných zařízeních a jiných neinstitucionálních forem péče o děti v ČR včetně identifikace překážek jejich využívání s návrhy možných opatření k jejich rozvoji“. Popisuje a hodnotí rozsah, podmínky a variabilitu poskytovaných služeb péče o děti předškolního a mladšího školního věku (Kuchařová, 2009).

Studie zkoumala tři oblasti: systémové a organizační podmínky poskytování služeb péče o děti, poskytovatele služeb institucionálních i neinstitucionálních forem péče o děti a příjemce služeb.

Pro účely naší práce se zaměříme pouze na příjemce služeb, konkrétně na rodiče dětí do šesti let věku. Názory rodičů, které jsou v této studii prezentovány, zjišťoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v šetření „Harmonizace rodiny a zaměstnání 2005“ a ve výzkumném projektu „Rodina, zaměstnání a vzdělání“.

Šetření „**Harmonizace rodiny a zaměstnání 2005**“ (zkratka HRZ05) se uskutečnilo v lednu 2005. Sledovalo vztah rodičovství a zaměstnání na úrovni postojové i v reálném chování. Cílovou skupinou se stali rodiče dětí do deseti let věku. Šetření bylo realizováno standardizovaným rozhovorem a zúčastnilo se ho 1219 respondentů (matek i otců) z celé ČR (Ettlerová, Kuchařová, 2006).

Cílem výzkumného projektu „**Rodina, zaměstnání a vzdělání**“ (zkratka RZV06) bylo zjišťování reálných forem sladění rodiny a zaměstnání, včetně problémů při střetávání těchto oblastí, a analýza podmínek harmonizace rodinného života a pracovního uplatnění, včetně vzdělanostních předpokladů (Bartáková, Kulhavý, 2007).

Tento výzkum byl tvořen šesti empirickými sondami vybraných typů rodin. Nás zajímají výsledky II. sondy Mladé rodiny a V. sondy Neúplné rodiny, které byly realizovány od února do dubna 2006. Každá sonda čítala 500 respondentů. Šetření probíhalo formou standardizovaného dotazníku (Bartáková, Kulhavý, 2007).

Dále jsou v této studii prezentovány výsledky empirického šetření v jeslích a internetové ankety „Problémy a potřeby rodičů“.

Empirické šetření v jeslích se uskutečnilo v březnu 2008. Elektronickou cestou bylo kontaktováno 46 jeslí, ze kterých odeslalo vyplněný dotazník 21 zařízení. Toto šetření se zaměřilo na problematiku provozu, financování jeslí a dostupnosti péče o děti

mladší tři let v těchto zařízeních. Otázky byly určeny dvěma skupinám respondentů – zástupcům jeslí a rodičům.

Na internetovou anketu „**Problémy a potřeby rodičů**“ v roce 2008 odpovědělo 200 osob, převážně žen. Agentura DEMA zjišťovala pro společnost APERIO názory rodičů na problémy se zajišťováním denní péče o děti předškolního a mladšího školního věku.

Naším cílem není prezentovat obsah celé studie, ale rozebrat podrobněji problematiku vztahu rodičů k předškolnímu vzdělávání. Názory, mínění a postoje rodičů jsme vybrali z jednotlivých kapitol studie, tematicky je uspořádali a pro snadnější orientaci vytvořili dvě oblasti.

Zájem rodičů o využívání služeb rané péče a předškolních zařízení a spokojenost s těmito službami (I. oblast)

Z výzkumů RZV06 vyplynulo, že rodiče s dětmi do dvou let věku dávají přednost vlastní péči doma (86 % respondentů) než v kolektivních zařízeních (4 – 5 %, podle typu rodiny) a péči prarodičů (5 %).

Individuální péči rodičovskou osobou (častěji matkou než otcem) považují pro dítě za lepší a prospěšnější. Převažuje nedůvěra v kolektivní zařízení. Také hlídání chůvou je považováno za něco stigmatizujícího, co se neslučuje s rolí dobré matky.

Zájem o institucionální péči výrazně narůstá s přibývajícím věkem dítěte. Při dosažení tří let věku dítěte ji preferuje zhruba jedna třetina rodičů oproti zhruba polovině rodičů, kteří i nadále zůstávají s dětmi doma a jedné desetině rodičů, kteří svěřují děti do péče prarodičů.

Ve čtyřech letech již jednoznačně převládá péče institucionální (67 % respondentů) nad péčí rodičů (18 – 21 %, podle typu rodiny) a prarodičů (7 % respondentů).

Kromě klasické institucionální péče (jesle, MŠ) a péče poskytované prarodiči (širší rodinou vůbec) nebo známými mohou rodiče využívat různé služby péče o dítě v soukromém a občanském sektoru. I když tyto formy péče o dítě nepatří zatím k frekventovaným a velmi preferovaným službám, neznamená to, že by o ně rodiče neměli zájem.

Ve výzkumu HRZ05 se měly matky vyjádřit k otázce, zda by jim a jejich rodině (v souvislosti se sladěním rodinného a profesního života) pomohlo rozšíření nových forem péče o předškolní děti (mimo jeslí a MŠ). Kladně se vyjádřilo 63 % matek (velmi by

pomohlo rozšíření nových forem péče 26 % respondentek a 37 % respondentek za určitých okolností).

Na další otázku, zda by jim i jejich rodině pomohlo zřizování jeslí a mateřských škol zaměstnavatelskými organizacemi, odpovědělo kladně 56 % respondentek (velmi by to pomohlo 27 % a za určitých okolností 29 % matek).

Zajímavé závěry v oblasti využívání služeb rané péče přineslo i empirické šetření v jeslích. Rodiče měli zhodnotit klady a zápory, které spatřují v pětidenní docházce dětí do jeslí.¹⁵ Jako pozitiva jsou vnímána: možnost přivydělat si na rodičovské dovolené, kontakt se zaměstnáním a možnost vyřídit si potřebné věci bez přítomnosti dětí. Jako negativa rodiče uváděli: stres a psychickou zátěž v důsledku nepravidelné (nárazové) docházky, problémy s adaptací na nové prostředí a nové osoby.

Spokojenost rodičů se službami, konkrétně s provozní dobou v jeslích sledovalo také empirické šetření v jeslích. Zdá se, že provozní doba rodičům celkem vyhovuje, protože 12 jeslí (z celkového počtu 21 zařízení zúčastněných v šetření) v posledních dvou letech nezaznamenalo žádný požadavek od rodičů ohledně úpravy otevíracích a zavíracích hodin.

V ostatních jeslích (9 zařízení) se setkali se žádostmi rodičů zejm. o prodloužení zavírací doby (6 zařízení), ale i s požadavkem celkového prodloužení provozu ráno i odpoledne (3 zařízení). V pěti jeslích žádostem rodičů již vyšli vstříc, v dalších dvou úpravy nechystají. V posledních dvou jeslích o úpravě provozní doby neuvažují z důvodu nízkého počtu zájemců o tuto změnu.

Spokojeni jsou také rodiče předškolních dětí navštěvujících MŠ. Podle výsledků výzkumu HRZ05 naprosté většině rodičů (91 %) vyhovuje doba, po kterou mohou být jejich děti v MŠ a jsou spokojeni i s časem začátku a konce provozní doby těchto zařízení.

Dostupnost a kvalita služeb péče o děti do šesti let (II. oblast)

Na otázky anketního šetření „Problémy a potřeby rodičů“ odpovědělo 200 respondentů (převážně žen) a z nich více jak polovina je přesvědčena o nedostupnosti a nedostatečnosti zařízení a služeb péče o děti do šesti let.

Pokud se na tuto problematiku podíváme z hlediska vzdělání rodičů, více kritičtí jsou lidé s vysokoškolským vzděláním, kteří poukazovali nejen na nedostupnost

¹⁵ Děti mohou pobývat v jeslích max. 5 dní v měsíci, aniž by rodič ztratil nárok na rodičovský příspěvek.

obecnou, ale i na nedostupnost kvalitních a alternativních forem péče. Rodiče si dále stěžovali na malou dostupnost předškolních zařízení v době prázdnin a finanční náročnost (především soukromých) služeb péče o děti. Poplatky za MŠ (dle výsledků výzkumu HRZ05) nepředstavují pro většinu rodičů finanční zátěž, poplatky za jesle jsou mnohem vyšší.

Mezi návrhy na zlepšení služeb péče o děti (dle výsledků anketního šetření „Problémy a potřeby rodičů“) rodiče zmiňovali např. zvýšit počet zařízení a služeb, snížit poplatky za tyto služby, zřizovat podniková zařízení a přiblížit tyto služby zaměstnání.

Prostorovou dostupnost mateřských škol sledoval výzkum HRZ05. Do mateřské školy v místě bydliště (cca v dosahu 30 minut chůze od domova) docházela většina dětí respondentů (87 %).

Za nejčastější důvody dojíždění do MŠ mimo místo bydliště rodiče uváděli, že v místě bydliště není MŠ k dispozici, místní MŠ jim nevyhovuje nebo je v místě bydliště v MŠ naplněná kapacita.

Kvalita služeb zařízení péče o děti nebývá často předmětem výzkumu a je obtížné ji hodnotit. Na kvalitu péče v MŠ se zaměřil výzkum HRZ05. S kvalitou péče poskytované v MŠ a s připraveným programem byli spokojeni téměř všichni rodiče, polovina byla spokojena zcela.

Shrnutí výsledků studie

Shrneme-li stručně názory rodičů v této studii, můžeme říci, že rodiče s dětmi do tří let věku nejčastěji preferují individuální péči v rodinném prostředí. Tento postoj matek vychází jednak z hodnotového přístupu rodiny orientované na dítě, dále souvisí s možností čerpání rodičovského příspěvku (poskytovaného do dvou, tří nebo čtyř let věku dítěte) a také s obecným přesvědčením společnosti, že o malé děti by měla pečovat především matka.

O institucionální péči (zejm. o mateřskou školu) začínají projevovat zájem zpravidla rodiče s tříletými dětmi v souvislosti s návratem do zaměstnání. Ve čtyřech letech věku dítěte institucionální péči jednoznačně upřednostňují.

Soukromá péče o dítě na základě živnosti u nás zatím nepatří k rozšířeným a rodiči preferovaným službám zejm. z důvodu finanční nedostupnosti. Pokud rodiče potřebují dítě pohlídat, raději využijí pomoci prarodičů (širší rodiny) nebo známých.

Často diskutovanou problematikou je také dostupnost služeb péče o děti do tří let. Rodiče si stěžují zejm. na malou dostupnost jeslí, která je způsobena jejich nízkým počtem a soustředěním pouze do několika velkých měst. Kromě obecné nedostupnosti jsou jesle pro mnoho rodičů i finančně náročné. Mnohem dostupnější se rodičům jeví mateřské školy, jak z hlediska finanční tak i prostorové dostupnosti.

Kvalitu služeb péče o děti je těžké hodnotit. Jak vyplývá z výsledků této studie, většina rodičů je spokojena s provozní dobou, péčí i programem v mateřských školách. Pokud se v jeslích setkali se žádostmi rodičů o změnu provozní doby, většinou jim vyšli vstříc a provoz upravili. V tomto případě se názory rodičů staly nejen teoretickými východisky pro zpracování studie, ale i praktickou záležitostí, která přispěla k zlepšení služeb péče o děti v konkrétních zařízeních.

4 Rodičovské role ve vztahu k institucím poskytujícím předškolní vzdělávání

„Každá v světě věc, má-li užitečně před se vzata býti, rady a přípravy dobré potřebuje.“
(Komenský, 2007, s. 90)

Názory na předškolní vzdělávání, své zkušenosti i očekávání promítají rodiče do vztahu ke konkrétní instituci, ve které se jejich děti vzdělávají. V odborné literatuře se setkáváme s termínem **role rodičů ve vztahu ke škole** (v našem případě **k instituci poskytující předškolní vzdělávání**¹⁶).

Rodičovskou roli zde však nevnímáme „*ve smyslu očekávaného způsobu chování vázaného na určitý sociální status*“ (Šeďová in Rabušicová, 2004, s. 33), ale „*ve smyslu osobně prožívaných aktivit a zejména sociálních interakcí*“ (Šeďová in Rabušicová, 2004, s. 33). Nejedná se tedy o jednostranný vztah rodičů k instituci, ale vzájemné působení mezi oběma činiteli.

Zahraniční, zejména anglofonní literatura rozlišuje čtyři základní modely rodičovských rolí ve vztahu ke škole: roli klientskou (zákaznickou), partnerskou, občanskou a roli problémového rodiče (Šeďová in Rabušicová, 2004).

4.1 Rodiče jako klienti (zákazníci)

Rodiče v roli klientů vytvářejí svůj vztah k předškolnímu zařízení na podobných principech jako zákazníci v obchodě. V první řadě si pečlivě vybírají instituci, která má pečovat o jejich děti. Zajímají se o vzdělávací program a nadstandardní nabídku nejrůznějších výchovně-vzdělávacích a volnočasových aktivit. Sledují a hodnotí kvalitu a kvantitu poskytovaných služeb. Očekávají profesionální přístup pedagogů jako kvalifikovaných odborníků a požadují od nich pravidelné informace o svých dětech i všeobecném dění v instituci.

Předškolní instituce, která vnímá rodiče jako zákazníky, naslouchá jejich přáním a požadavkům, dle svých možností se jim snaží vyhovět, ale zároveň je schopna obhajovat své vzdělávací kurikulum i práci pedagogů (Šeďová in Rabušicová, 2004).

Spokojení rodiče nadále využívají služeb předškolního zařízení. Nespokojení rodiče instituci opouštějí a hledají pro své děti novou, která by lépe odpovídala jejich představám a požadavkům.

¹⁶ Místo pojmu instituce poskytující předškolní vzdělávání budeme dále používat zkrácené pojmy předškolní instituce nebo předškolní zařízení. V nejširším smyslu považujeme za předškolní instituci nejen jesle a mateřskou školu, ale i mateřská centra a další zařízení, o nichž se zmiňujeme ve 2. kapitole.

4.2 Rodiče jako partneři

Partnerský (rovnoprávný) vztah mezi pedagogy a rodiči je založen na vzájemném respektování, úctě, toleranci a vnímání druhého jako obohacení pro práci s dětmi (RVP PV, 2004).

Pedagogové nehrají roli neomylného odborníka, ale přijímají názory rodičů jako přínos. Vždyť rodiče, i když nemají pedagogické vzdělání, umožňují pedagogům dívat se na dítě „z druhé strany“.

V odborné literatuře rozlišujeme dva typy partnerství: výchovné a sociální. Prvotním a společným zájmem obou typů rodičů je co nejlépe rozvíjet a podporovat děti. Rozdíl je v možnostech a prostředcích, kterými ho rodiče naplňují.

Rodiče jako výchovní partneři se snaží co nejvíce prospět svému dítěti při předškolním vzdělávání. Pomáhají mu, podporují ho, komunikují s pedagogy a vzájemně si sdělují informace o tom, jak jejich dítě prospívá a co je potřeba učinit pro jeho zdárný rozvoj. Dále nabízejí předškolnímu zařízení pomoc a spolupráci např. prostřednictvím exkurze do svého zaměstnání, formou sponzorského daru nebo vlastními znalostmi.

Rodiče jako sociální partneři kromě svých dětí projevují zájem o samotné předškolní zařízení. Angažují se v různých rodičovských výborech a sdruženích. Spolupodílejí se na řešení nejrůznějších problémů v instituci. Hájí její zájmy na veřejnosti a svými aktivitami se jí snaží co nejvíce prospět.

4.3 Rodiče jako občané

Občanský model rodičovských rolí vnímáme jako rozšířený a prohloubený model sociálního partnerství. Rodiče přistupují k předškolnímu zařízení jako občané k státní instituci a uplatňují vůči ní svá práva a povinnosti.

Zapojují se do nejrůznějších rodičovských rad, výborů nebo sdružení. Dle vlastních možností se snaží zlepšovat kvalitu a podmínky předškolního vzdělávání. Zajímají se o dění v instituci i v době, kdy jejich děti odrostly a předškolní zařízení již nenavštěvují.

Domnívají se, že základní poslání předškolního zařízení (výchova a vzdělávání dětí) by mělo být rozšířeno i do oblasti občanské (např. setkávání rodičů a dětí o víkendech, poradenství, vzdělávací kurzy pro dospělé, spolupráce s dalšími institucemi – např. s chráněnou dílnou, domovem pro seniory apod.).

4.4 Rodiče jako problém

Za problémové považujeme rodiče nezávislé, snaživé a špatné.

Nezávislí rodiče komunikují a spolupracují s pedagogy jen minimálně. Své povinnosti sice plní, ale jsou přesvědčeni, že předškolní zařízení má mnohem menší vliv na utváření a rozvoj osobnosti dítěte než rodina. Podceňují výchovně-vzdělávací funkci předškolního zařízení a přeceňují význam zájmových aktivit. Kroužky pro své dítě nevybírají jako relaxační a volnočasovou činnost, ale jako další možnost jeho vzdělávání.

Snaživí rodiče projevují až přehnané úsilí při komunikaci s předškolním zařízením. Úzkostlivě sledují úspěchy svého dítěte. Snaží se mu co nejvíce pomáhat. Maximálně podporují jeho celkový rozvoj, avšak mnohdy dítě svými nároky přetěžují. Perfektní výsledky vyžadují nejen od dítěte, ale i od předškolní instituce. Jsou přehnaně kritičtí k práci pedagogů, zatěžují je malichernými dotazy a nepřiměřeně vysokými požadavky.

Špatní rodiče neplní své povinnosti vůči dětem ani předškolní instituci. Nezajímají se o výchovu a vzdělávání svého dítěte, nekomunikují, nespolupracují s pedagogy. Velmi často se jedná o rodiny ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, které se potýkají s nejrůznějšími materiálními a sociálními problémy (chudoba, nezaměstnanost, jazykové bariéry imigrantů, problémy s alkoholem, drogami apod.).

Nežřídká se stává, že děti špatných rodičů pocházejí i z dobře ekonomicky situovaných rodin. Rodiče jsou však příliš pracovně vytíženi (podnikatelé, workoholici apod.) a dávají přednost svému zaměstnání a kariéře před vlastními dětmi.

Z výzkumů vyplývá, že na českých školách převažuje klientský model rodičovských rolí. Na druhém místě jsou rodiče vnímáni jako partneři (a to převážně výchovní). Třetí pozici zaujímají problémoví (zejm. nezávislí) rodiče. Nejméně se na českých školách vyskytují rodiče v roli občanů (Šed'ová in Rabušicová, 2004).

„To, jak jsou rodiče ve vztahu ke škole vnímáni a jak sami vnímají svou roli, chápeme jako základní východisko, od něhož se odvíjejí všechny další oblasti: komunikace, aktivity a spolupráce, participace a případné rodičovské vzdělávání.“
(Rabušicová, 2004, s. 17).

II Praktická část

Praktickou část bakalářské práce jsem pojala jako dotazníkové šetření mezi rodiči, jejichž děti navštěvují mateřskou školu. Výzkum byl realizován od října do listopadu 2010 v 7 pražských sídlištních mateřských školách.

Tomuto výzkumu předcházelo pilotní šetření (příloha č. 1 – Pilotní dotazník), které se uskutečnilo v květnu 2010 v mateřské škole (resp. ve třídě), kde pracuji. Rodiče byli ochotní, vstřícní a svými návrhy a připomínkami mi pomohli upravit dotazník do konečné podoby (příloha č. 2 – Dotazník).

Bylo poměrně těžké najít dostatečný počet mateřských škol, ve kterých projeví zájem o toto dotazníkové šetření. Oslovila jsem 15 ředitelk sídlištních mateřských škol v Praze 4 a z toho 8 ředitelk odmítlo realizovat výzkum ve své MŠ.

Nejčastěji uváděly tyto důvody: s rodiči máme velmi dobré vztahy a jejich názory zjišťovat nepotřebujeme, s podobnými šetřeními máme špatné zkušenosti, rodiče nemají zájem, návratnost dotazníků je minimální, podobné šetření probíhalo v MŠ nedávno, otázky z tohoto dotazníku jsou příliš interní a zasahují do „soukromí“ MŠ.

Jen 7 ředitelk projevilo zájem a souhlasilo s realizací výzkumu ve své MŠ. Většinou se jednalo o ředitelky, které osobně znám nebo mi kontakty zprostředkovala naše paní ředitelka.

Dotazníky jsem rozdávala osobně rodičům v době ranních příchodů a odpoledních odchodů z mateřské školy tak, abych co nejméně narušila provoz a práci učitelk.

Většina rodičů si dotazník vzala. Vyloženě negativní postoj (odmítnutí dotazníku a ostrou kritiku šetření) jsem zaznamenala jen v 5 případech. Někteří rodiče naopak projevili hlubší zájem a porozumění pro moji výzkumnou činnost. Jednalo se zejména o matky – učitelky nebo studentky VŠ, které samy v době studia zažily potíže při sběru dat v podobných šetřeních.

Rodiče se mě ptali, zda budou výsledky tohoto šetření zveřejněny, některé ředitelky chtěly využít názory rodičů jako součást evaluace MŠ, a tak se původní záměr dotazníkového šetření (výzkum pro bakalářskou práci) rozšířil o účel praktický (názory rodičů jako zpětná vazba při hodnocení konkrétní mateřské školy).

1 Cíl, úkoly a obsah dotazníkového šetření „Názory rodičů na předškolní vzdělávání“

Cílem tohoto dotazníkového šetření bylo **zmapovat povědomí rodičů o předškolním vzdělávání dětí navštěvujících MŠ a využít jejich případných návrhů na zvýšení kvality předškolního vzdělávání v MŠ.**

Vytyčili jsme si tyto **úkoly**:

1. formou dotazníkového šetření mezi rodiči zajistit ředitelkám podklady k evaluaci MŠ a vypracovat přehlednou zprávu,
2. zjistit názory rodičů na zařazování dvouletých dětí do MŠ,
3. zjistit, zda a v jaké míře mají rodiče zájem o předškolní vzdělávání v MŠ i mimo ni,
4. zjistit, zda jsou rodiče spokojeni s informovaností, úrovní a množstvím aktivit nabízených mateřskou školou.

Šetření probíhalo formou anonymního dotazníku od října do listopadu 2010 v sedmi mateřských školách. Do reprezentativního vzorku byli vybráni rodiče (matky i otcové) české národnosti, jejichž alespoň jedno dítě navštěvuje sídlištní mateřskou školu v Praze 4.

Dotazník byl rodičům předán osobně. V každé MŠ bylo ponecháno ještě několik volných formulářů. Vyplněné dotazníky vhazovali respondenti do papírových schránek.

Strukturovaný dotazník (příloha č. 2 – Dotazník) byl tvořen 11 otázkami (otevřenými, polouzavřenými a uzavřenými). Z osobních údajů byly zjišťovány: národnost, věk, nejvyšší dosažené vzdělání a zaměstnání respondentů, dále také věk jejich dětí.

Otázky

Otázka č. 1 „Navštěvovaly vaše děti před nástupem do MŠ některé z těchto zařízení?“

(V této otázce rodiče odpovídali, zda jejich děti navštěvovaly jesle, mateřské centrum nebo jiné zařízení. Kromě věku (od kolika měsíců, let chodily do těchto zařízení) nás zajímaly i důvody docházky.)

Otázka č. 2 zjišťovala „V kolika letech nastoupily vaše děti do MŠ?“

Otázka č. 3 mapovala důvody, proč děti navštěvují MŠ.

Otázka č. 4 „Proč jste si zvolili právě tuto MŠ?“ sledovala, podle kterých kritérií si rodiče vybírali konkrétní MŠ.

Otázka č. 5 reagovala na aktuální problematiku zařazování dvouletých dětí do MŠ: **„Přivítali byste, aby do MŠ byly přijímány i děti mladší 2 let?“**

Rodiče si mohli zvolit jednu odpověď z šesti variant:

- ano, mohou být ve třídě i s dětmi 4letými a staršími
- ano, pokud by byly ve třídě jen s dětmi 3letými
- ano, pokud by měly vlastní třídu
- ne, tyto děti patří do jeslí
- ne, tyto děti mají zůstat doma s matkou nebo otcem
- jiný názor:

Otázka č. 6 byla zaměřena na zjišťování **zájmu rodičů o předškolní vzdělávání a způsoby získávání informací o vzdělávání dětí v MŠ, do které docházejí.**

V 7. otázce mohli rodiče napsat své případné **návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ, kterou navštěvují.**

Otázka č. 8 sledovala, **zda rodiče považují výchovu a vzdělávání ve „své“ MŠ za dostatečně kvalitní.**

Otázka č. 9 se zaměřila na **množství aktivit pořádaných konkrétní MŠ.**

V 10. otázce jsme zjišťovali, **zda rodiče hledají informace o tom, jak vychovávat a vzdělávat děti předškolního věku v odborné literatuře, časopisech a médiích.**

V 11. otázce rodiče odpovídali, **zda jejich děti navštěvují mimo MŠ ještě nějaké jiné „vzdělávací zařízení“.** Dále nás zajímaly souvislosti jako věk a pohlaví dítěte, název zařízení a činnosti v něm uskutečňované.

Data získaná z dotazníkového šetření by měla být využita **ve třech výzkumných částech** při:

- 1. evaluaci sedmi mateřských škol**
- 2. zjišťování názorů rodičů na zařazování dvouletých dětí do MŠ**
- 3. zjišťování názorů rodičů na předškolní vzdělávání** (v oblastech: zájem rodičů o předškolní vzdělávání v MŠ i mimo ni, spokojenost s poskytováním informací ze strany MŠ, spokojenost s kvalitou a množstvím aktivit nabízených MŠ, povědomí rodičů o odborné literatuře a dalších informačních zdrojích v problematice předškolní výchovy a vzdělávání)

2 Pilotní šetření v mateřské škole

Před realizací samotného dotazníkového šetření se uskutečnilo v květnu 2010 pilotní šetření, jehož cílem bylo ověření srozumitelnosti otázek a funkčnosti dotazníku.

Pilotní dotazník (příloha č. 1) byl osobně rozdán 25 rodičům, jejichž děti docházejí do mateřské školy, v níž autorka bakalářské práce pracuje jako učitelka.

Rodiče byli požádáni nejen o vyplnění tohoto dotazníku, ale také o sdělení návrhů a připomínek, které by přispěly k odstranění případných chyb a nedostatků.

Vyplněný dotazník osobně vrátilo 23 rodičů. Kromě dvou matek neměli rodiče žádné návrhy ani připomínky. Otázky hodnotili jako jasné a srozumitelné.

Pilotní dotazník je téměř totožný s dotazníkem, který byl použit v následném šetření, a tak nebudeme znovu podrobně popisovat jeho obsah (viz předchozí kapitola) a zaměříme se jen na jeho **odlišnosti, změny a úpravy**:

1. Na doporučení jedné matky byl dotazník rozšířen o údaj: věk dětí respondentů.
2. Na doporučení druhé matky bylo slovo „dítě“ nahrazeno slovem „děti“.
(např. otázka v pilotním dotazníku „V kolika letech nastoupilo vaše dítě do MŠ?“ byla pozměněna: „V kolika letech nastoupily vaše děti do MŠ?“)
3. Zásadní úprava se týkala 5. otázky „Přivítali byste, aby do MŠ byly přijímány i děti mladší 2 let?“
 - a) V pilotním dotazníku rodiče označili jednu ze čtyř odpovědí (1x ano, 1x spíše ano, 10x ne, 11x spíše ne) a napsali důvody svého stanoviska (např. ano, pokud by měly vlastní třídu; spíše ne, myslím si, že v tomto věku by mělo být dítě s matkou – pokud to nelze, jsou zde jesličky; spíše ne, myslíme si, že MŠ by měla zůstat omezena dětem starším 3 let, mladší by měly navštěvovat jiný typ zařízení; ne, příliš velký věkový rozdíl, 2leté dítě potřebuje naprosto jinou organizaci dne a péči).
 - b) Názory rodičů se staly východiskem pro vytvoření nových variant, z nichž je možné vybrat jen jednu odpověď:
 - ano, mohou být ve třídě i s dětmi 4letými a staršími
 - ano, pokud by byly ve třídě jen s dětmi 3letými
 - ano, pokud by měly vlastní třídu
 - ne, tyto děti patří do jeslí
 - ne, tyto děti mají zůstat doma s matkou nebo otcem
 - jiný názor:

3 Evaluace sedmi mateřských škol – hodnocení rodičovskou veřejností

První výzkumná část je zaměřena na evaluaci mateřských škol. V říjnu a listopadu 2010 bylo osobně rozdáno 575 strukturovaných dotazníků rodičům (matkám i otcům) v sedmi sídlištních mateřských školách v Praze 4. Rodiče jich odevzdali 278 (z toho 31 jich bylo vyplněno chybně nebo neúplně). Návratnost dotazníků byla 48 %.

Zpracovali jsme názory rodičů ze všech odevzdaných dotazníků (chybných, neúplných i dotazníků, které vyplňovali rodiče cizí národnosti), protože smyslem této výzkumné části nebylo statistické zpracování údajů, ale hodnocení kvality předškolního vzdělávání a množství aktivit nabízených v konkrétní mateřské škole z pohledu rodičů (příloha č. 3 – Dotazník vyplněný oběma rodiči, příloha č. 4 – Dotazník vyplněný matkou, příloha č. 5 – Dotazník vyplněný otcem).

Z důvodu snadnější orientace a zachování anonymity byly jednotlivým mateřským školám přiděleny kódy (počáteční písmena abecedy).

3.1 Mateřská škola A

MŠ A je mateřskou školou čtyřtřídní. Děti jsou zde rozděleny do tříd podle věku. Z celkového počtu 69 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 23 (z toho 5 chybně nebo neúplně). Výsledky tohoto šetření paní ředitelka vyvěsila na hlavní nástěnku (příloha č. 6 – Hodnocení MŠ A rodičovskou veřejností).

Z odpovědí těchto rodičů můžeme zjistit, že nejčastějším důvodem docházky dětí do MŠ je zaměstnanost rodičů (18x). Dále si rodiče uvědomují význam mateřské školy jako instituce, která pomáhá jejich dětem začlenit se do kolektivu (12x). Mateřskou školu vnímají také jako zařízení, kde se děti učí nové věci, získávají dovednosti a zkušenosti a poznají jinou autoritu než rodičovskou.

Rodiče si zvolili právě tuto MŠ nejčastěji z důvodu blízkosti bydliště (13x) a dostupnosti (4x). Významným kritériem je také prostředí MŠ (3x) a velká zahrada (3x). Určitou roli při výběru této MŠ sehrály i dobré reference, doporučení jiných matek a osobní zkušenost z vlastní docházky nebo svých dětí.

Více jak polovina rodičů si myslí, že by děti mladší dvou let neměly docházet do MŠ (7x patří do jeslí, 4x mají zůstat doma s matkou nebo otcem, 1x využít hlídačské centra nebo hlídání soukromé). 3 respondenti se domnívají, že tyto děti by mohly být ve

společné třídě s dětmi 3letými. 2 rodiče se zařazováním 2letých dětí do MŠ souhlasí za předpokladu, že by měly vlastní třídu.

Všichni rodiče se zajímají o to, jakým způsobem jsou jejich děti v této MŠ vzdělávány. Informace získávají nejčastěji od učitelek (13x), z webových stránek MŠ (11x) a z nástěnek (10x). Informace se dozvídají také od dětí (6x) a z (třídních) schůzek (5x).

7 respondentů má návrhy a připomínky, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ (např. vylepšit a aktualizovat internetové stránky, uspořádat dny otevřených dveří).

Naprostá většina rodičů je spokojena s kvalitou předškolní výchovy a vzdělávání v této MŠ (12 respondentů odpovědělo ano, 9 respondentů spíše ano). 1 respondentka neoznačila žádnou odpověď, (do poznámky napsala: „*zatím mi není známo, navštěvujeme nejnižší ročník*“).

Naprostá většina rodičů (21) je přesvědčena, že tato MŠ dětem poskytuje dostatek aktivit, přesto přidávají i další návrhy jako např. kurz plavání, lyžařský zájezd nebo noční přespávání nejstarších dětí v MŠ.

3.2 Mateřská škola B

MŠ B je šestitřídní mateřskou školou. Děti jsou rozděleny do věkově homogenních tříd. Z celkového počtu 80 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 41 (z toho 4 chybně). Výsledky tohoto šetření paní ředitelka vyvěsila na nástěnkou (příloha č. 7 – Hodnocení MŠ B rodičovskou veřejností).

Zaměstnání rodičů (26x) a začlenění do dětského kolektivu (22x) jsou nejčastější důvody docházky dětí do MŠ. Rodiče nezapomínají ani na výchovnou a vzdělávací funkci mateřské školy (nejčastěji zmiňují přípravu na školní docházku (5x) a předškolní vzdělávání (3x), dále učení se novým věcem a zábavu). Pro jednu matku je doba, kdy její dítě pobývá v MŠ, možností k odpočinku a oddechu. Druhá matka vnímá MŠ jako pomocníka při výchově dítěte v době její dlouhodobé nemoci.

Rozhodujícím faktorem při volbě této MŠ byla blízkost bydliště (31x). Pozitivní roli sehrálo i pěkné, moderní prostředí a vybavení MŠ. Několik respondentů si vybralo tuto MŠ na základě dobrých referencí a osobní zkušenosti. 9 rodičů kladně ohodnotilo práci zaměstnanců MŠ a jejich přístup k dětem.

Rodiče se také vyjádřili k zařazování dvouletých dětí do MŠ. 21 respondentů si myslí, že tyto děti mají zůstat doma s matkou nebo otcem. 5 rodičů by dvouleté děti zařadilo do jeslí. 4 respondenti se domnívají, že tyto děti mohou být ve třídě i s dětmi 4letými a staršími. 2 rodiče souhlasí se zařazením do MŠ v případě, že by byly ve třídě jen s dětmi 3letými. 5 rodičů projevilo jiný názor. 4 respondenty označily 2 odpovědi, a tak nemohly být jejich odpovědi zpracovány.

Všichni rodiče projevují zájem o to, jakým způsobem jsou jejich děti v MŠ vzdělávány. Informace získávají nejvíce při komunikaci s učitelkami (32x), z nástěnek (21x), při rozhovoru s dětmi (14x) a z internetových stránek MŠ (13x).

7 respondentů má návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ (nejvíce připomínek se vztahovalo k webovým stránkám MŠ).

Všichni rodiče (41) považují předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za kvalitní (27 respondentů za dostatečně kvalitní, 14 za spíše kvalitní).

Kromě 1 matky jsou ostatní rodiče přesvědčeni, že tato MŠ nabízí dětem dostatečné množství aktivit. Přesto však ještě napsali návrhy na zlepšení (např. více sportovních aktivit, návštěvy galerií a výstav, Montessori přístup, lepší stravování a pitný režim).

3.3 Mateřská škola C

MŠ C je čtyřtřídní mateřskou školou, která umožňuje integraci dětí s různými druhy postižení (v současnosti ji navštěvují dva chlapci s těžkým tělesným postižením). Děti jsou rozděleny do tříd podle věku. Z celkového počtu 100 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 52 (z toho 9 neúplných). Paní ředitelka výsledky zveřejnila pro rodiče (příloha č. 8 – Hodnocení MŠ C rodičovskou veřejností).

Rodiče dávají děti do MŠ nejčastěji z důvodu svého zaměstnání a pracovního vytížení (29x) a také proto, že si uvědomují potřebu dětského kolektivu (23x) a význam kontaktu s vrstevníky (7x). Dále vnímají MŠ jako přínos pro své děti v oblasti výchovy a vzdělávání (např. učení se novým věcem, příprava na školu, obohacení se jiným prostředím).

Spokojenost dětí je dalším důvodem, proč v MŠ pobývají (např. děti se do MŠ těší, ráda je mezi dětmi, baví ji to).

Nádherné prostředí zahrady (30x) a blízkost bydliště (28x) jsou hlavní kritéria, proč si respondenti zvolili právě tuto MŠ. Téměř třetina rodičů si zvolila tuto MŠ na základě dobrých referencí od ostatních maminek a známých. Velmi pozitivně je ceněna

i práce zaměstnanců MŠ. Dalším kritériem volby této MŠ je i možnost integrace dětí se zdravotním handicapem.

Podle 27 rodičů by měly děti mladší 2 let zůstat doma s matkou nebo otcem. 6 respondentů si myslí, že tyto děti patří do jeslí. Podle 5 rodičů by dvouleté děti mohly chodit do MŠ za předpokladu, že by měly vlastní třídu. 4 respondenti jsou přesvědčeni, že dvouleté děti zvládnou pobyt ve třídě i s dětmi 4letými a staršími. 1 rodič souhlasí s tím, aby byly ve třídě jen s dětmi 3letými.

Naprostá většina rodičů (50) se zajímá o to, jakým způsobem jsou jejich děti v MŠ vzdělávány. Informace získávají nejvíce od učitelek (34x), z nástěnek (22x), od dětí (16x) a z webových stránek MŠ (13x). Matka syna s tělesným zdravotním postižením také komunikuje s asistentkou pedagoga.

Více jak dvě třetiny rodičů jsou spokojeny s informováním ze strany MŠ. Nejvíce výhrad a návrhů na zlepšení se vztahuje na nedostatečné využívání webových stránek.

33 rodičů považuje předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za dostatečně kvalitní, 16 respondentů za spíše kvalitní. 3 respondenti se nedovedli k této otázce vyjádřit, protože jejich děti do MŠ nastoupily teprve nedávno.

Všichni rodiče (kromě jedné respondentky, která odpověď neoznačila) se domnívají, že v této MŠ je dětem nabízeno dostatečné množství aktivit. Někteří by si ještě přáli nabídku rozšířit o školu v přírodě (4x), o více výletů (2x), o více aktivit pro rodiče s dětmi (2x) apod.

3.4 Mateřská škola D

MŠ D je čtyřtřídní mateřskou školou, která umožňuje integraci dětí s různým druhem zdravotního postižení. Děti pobývají ve třídách heterogenních, tedy věkově smíšených. Z celkového počtu 90 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 39. Paní ředitelka výsledky nezveřejnila a jen je uložila pro interní potřeby (evaluaci) MŠ (příloha č. 9 – Hodnocení MŠ D rodičovskou veřejností).

Děti navštěvují mateřskou školu nejčastěji z důvodu zaměstnání a pracovního vytížení svých rodičů (25x). Dalšími důvody jsou zařazení do dětského kolektivu a předškolní výchova a vzdělávání.

Rozhodujícím faktorem při výběru právě této MŠ je blízkost bydliště (12x) a blízkost zaměstnání rodičů (4x). Jistou úlohu sehrávají i dobré reference, doporučení známých, osobní zkušenost a spokojenost s pedagogickým personálem. Výběr této MŠ

je ovlivněn také příjemným prostředím MŠ (4x) nebo zdánlivou maličností jako je možnost vjet s kočárkem do budovy. Někteří rodiče (4) si vybrali tuto MŠ i z důvodu umístění dětí do věkově smíšených tříd.

V problematice zařazování dětí mladších 2 let do MŠ převažuje mezi rodiči názor, že tyto děti mají zůstat doma s matkou nebo otcem (15x) nebo navštěvovat jesle (8x). 6 respondentů si myslí, že dvouleté děti by mohly chodit do MŠ, pokud by měly vlastní třídu. 3 respondenti se domnívají, že tyto děti zvládnou pobyt i ve třídě s dětmi 4letými a staršími. 7 rodičů vyjádřilo jiný názor (např. dle typu dítěte a rodinné situace, domácí péče a občas školička apod.)

Všichni rodiče se zajímají o to, jakým způsobem jsou jejich děti v MŠ vzdělávány. Informace získávají nejvíce od učitelek (25x), od dětí (12x), z nástěnek (10x) a ze schůzek (8x).

9 rodičů si myslí, že by měla být zlepšena informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ. V návrzích a připomínkách uvádějí zejména nutnost zlepšit a aktualizovat webové stránky MŠ (5x).

34 rodičů považuje předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za dostatečně kvalitní (21 ano, 13 spíše ano). 3 respondenti ji nepovažují za dostatečně kvalitní (1 ne, 2 spíše ne). 2 respondentky nemohou kvalitu posoudit, protože jejich děti pobývají v MŠ teprve krátce.

Jeden konkrétní návrh (resp. výtku) je vysoce alarmující (nenutit děti spát po obědě s připáženými rukama). Otázkou zůstává, zda je to připomínka jen jedné nespokojené matky nebo „běžný“ způsob, který uplatňují paní učitelky vůči dětem.

3.5 Mateřská škola E

MŠ E je mateřskou školou se čtyřmi třídami, v nichž jsou děti rozděleny podle věku. Z celkového počtu 80 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 42 (z toho 2 chybně). Paní ředitelka výsledky tohoto šetření nezveřejnila, jen je uložila jako součást evaluace MŠ (příloha č. 10 – Hodnocení MŠ E rodičovskou veřejností).

Za nejčastější důvody docházky dětí do MŠ rodiče uvádějí zaměstnání (30x) a potřebu dětského kolektivu (20x). Podle některých je MŠ instituce, která děti připravuje na ZŠ (4x), poskytuje předškolní výchovu (3x) a dítě rozvíjí (3x).

22 respondentů si zvolilo právě tuto MŠ z důvodu blízkosti bydliště. Jejich volba byla ovlivněna také referencemi, doporučením známých i osobní zkušeností. Dalšími kritérii jsou pěkné prostředí, pestrý a zajímavý program a spokojenost s přístupem pedagogů.

16 respondentů je přesvědčeno, že děti mladší 2 let by měly zůstat doma s matkou nebo otcem. 8 rodičů souhlasí se zařazováním dvouletých dětí do MŠ, pokud by měly vlastní třídu. 6 rodičů se domnívá, že pro tyto děti jsou lepší jesle. 5 respondentů napsalo, že tyto děti mohou být ve třídě i s dětmi 4letými a staršími. 2 respondenti si myslí, že tyto děti mohou být ve třídě jen s dětmi 3letými. 3 rodiče mají jiný názor.

Kromě jedné respondentky se všichni rodiče zajímají o to, jakým způsobem jsou jejich děti v MŠ vzdělávány. Informace získávají především při komunikaci s učitelkami (28x), z nástěnek (20x), z webových stránek MŠ (19x) a od svého dítěte (10x).

5 rodičů má návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ (např. více informací na webových stránkách MŠ, den otevřených dveří, více času na rozhovory s pedagogy o dítěti).

Všichni rodiče považují předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za kvalitní (36 respondentů za dostatečně kvalitní, 6 rodičů za spíše kvalitní).

Všichni rodiče napsali, že tato MŠ poskytuje jejich dětem dostatečné množství aktivit, přesto navrhuje např. zvýšit kapacitu kroužků tak, aby mohly být přijaty všechny děti nebo přispívat na školní akce vyšší finanční částkou.

3.6 Mateřská škola F

MŠ F je mateřskou školou se čtyřmi třídami, v nichž jsou děti rozděleny podle věku. Z celkového počtu 63 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 37 (z toho 4 chybně nebo neúplně). Paní ředitelka výsledky tohoto šetření zveřejnila pro rodiče (příloha č. 11 – Hodnocení MŠ F rodičovskou veřejností).

Nejčastějšími důvody docházky dětí do MŠ jsou zaměstnání a pracovní vytížení rodičů (19x) a potřeba kolektivu dětí (17x). Rodiče si uvědomují i další funkce mateřské školy (např. předškolní vzdělávání, získávání dalších dovedností, znalostí a zkušeností, osamostatnění se a příprava na školu).

19 rodičů si zvolilo právě tuto MŠ kvůli blízkosti bydliště. Některé matky uvedly dále důvody: bylo zde volno; vzali dceru, i když jsem na MD; uspěli jsme u zápisu.

Někteří rodiče sledovali také estetiku prostředí a materiální vybavení. Mnoho respondentů bylo ovlivněno i pozitivními referencemi, doporučením přátel, osobní kladnou zkušeností a spokojeností s přístupem a prací učitelek.

Zajímavé názory projeví rodiče v otázce zařazování dvouletých dětí do MŠ. 12 respondentů zastává názor, že děti mladší 2 let mají zůstat doma s matkou nebo otcem. 7 rodičů se přiklonilo k názoru, že tyto děti patří do jeslí. 3 rodiče jsou přesvědčeni, že tyto děti mohou být v MŠ za předpokladu, že by měly vlastní třídu. 3 rodiče si myslí, že tyto děti zvládnou pobyt i ve třídě s dětmi 4letými a staršími. 2 rodiče souhlasí s dvouletými dětmi v MŠ za splnění podmínky, že by byly ve třídě jen s dětmi 3letými. 7 respondentů má jiný názor (např. souhlasím s třídami smíšeného věku, ale měli by rodiče zvážit, zda by nebylo lepší dítěti věnovat déle času, než jsou dva roky života).

Všichni rodiče mají zájem o to, jakým způsobem jsou jejich děti v MŠ vzdělávány. Informace získávají nejvíce od učitelek (26x), z webových stránek MŠ (18x), z nástěnek (18x), méně již od svých dětí (7x).

5 rodičů má návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ (např. rozpis týdenních témat na nástěnce, pravidelná aktualizace webových stránek, mailing rodičům).

Všichni respondenti (kromě 2 matek, které žádnou odpověď neoznámily, protože jejich děti nastoupily do MŠ teprve před měsícem) považují předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za kvalitní (27 rodičů za dostatečně kvalitní, 8 rodičů za spíše kvalitní).

34 rodičů se domnívá, že tato MŠ nabízí dětem dostatečné množství aktivit. Pouze 1 matka nesouhlasí a 2 matky ještě nemají názor, protože jejich děti chodí do MŠ teprve měsíc. Rodiče navrhuji např. rozšířit aktivity MŠ o plavání, o více kroužků, výletů a akcí s rodiči a pro rodiče.

3.7 Mateřská škola G

MŠ G je mateřskou školou se čtyřmi třídami, v nichž jsou děti rozděleny podle věku. Z celkového počtu 93 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 44 (z toho 7 neúplně nebo chybně). Paní ředitelka zveřejnila výsledky tohoto šetření pro rodiče (příloha č. 12 – Hodnocení MŠ G rodičovskou veřejností).

Nejčastějšími důvody docházky dětí do MŠ jsou zaměstnání a pracovní vytížení rodičů (28x), potřeba dětského kolektivu (12x) a kontakt s vrstevníky (8x). Dále rodiče

vnímají mateřskou školu jako instituci, která jejich děti připravuje na vstup do základní školy (6x) a vzdělává je (5x).

Rozhodujícím faktorem při výběru této MŠ je blízkost bydliště (28x). Velkou úlohu sehrávají i pozitivní reference (8x), osobní zkušenost rodičů, hezké okolí a vzhled MŠ.

K problematice zařazování dvouletých dětí do MŠ zastávají rodiče poměrně jednoznačné stanovisko (20 respondentů je přesvědčeno, že tyto děti mají zůstat doma s matkou nebo otcem). 8 rodičů souhlasí s dvouletými dětmi v MŠ, pokud by měly vlastní třídu. 3 respondenti si myslí, že tyto děti by měly být ve třídě jen s dětmi 3letými. 2 respondenti se domnívají, že dvouleté děti patří do jeslí. 1 rodič označil odpověď „mohou být ve třídě i s dětmi 4letými a staršími“. 5 rodičů má jiný názor (např. záleží na individualitě jednotlivého dítěte; ano, pokud vlastní třídu – tak maximálně 6 dětí).

Kromě 1 respondentky se ostatní rodiče zajímají o to, jakým způsobem jsou jejich děti v MŠ vzdělávány. Nejvíce informací získávají od učitelek (28x), z nástěnek (26x), od dětí (23x) a z webových stránek MŠ (17x).

10 rodičů napsalo návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání. Přípomínky se vztahovaly zejména k nedostatečnému využívání internetu ze strany MŠ.

Naprostá většina rodičů považuje předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za kvalitní (35 za dostatečně kvalitní, 6 za spíše kvalitní). 1 matka není spokojena (napsala: po zkušenosti z ciziny jsou české děti značně pozadu v základech psaní a čtení, předškolní výuku bych navrhovala od 4 let formou hry).

Kromě 1 respondentky jsou ostatní rodiče přesvědčeni, že tato MŠ nabízí jejich dětem dostatečné množství aktivit, přesto však ještě navrhuje např. více sportovních aktivit, více výletů do přírody nebo rodilého mluvčího na dopolední výuku angličtiny v MŠ.

Návrhy, resp. připomínky rodičů vztahující se k nedostatečnému využívání webových stránek mateřskou školou, podnítily aktivitu jedné matky, která se po dohodě s ředitelkou začala starat o tvorbu internetových stránek tak, aby byly aktualizované, přehledné a ucelené. V zájmu zlepšení a zrychlení komunikace nabídla rodičům také novou službu, tzv. mailing rodičům (tj. zaslání důležitých informací o dění v MŠ na e-mailovou adresu konkrétního rodiče – např. plánované akce, výlety, termín třídních schůzek). V současnosti tuto službu využívají čtyři pětiny rodičů z celé MŠ.

4 Názory rodičů na zařazování dvouletých dětí do MŠ

Druhá výzkumná část zjišťovala názory rodičů na zařazování dvouletých dětí do MŠ prostřednictvím 5. otázky strukturovaného dotazníku (příloha č. 2 – Dotazník): „Přivítali byste, aby do MŠ byly přijímány i děti mladší dvou let?“ Rodiče si mohli vybrat jednu z šesti variant:

- ano, mohou být ve třídě i s dětmi 4letými a staršími
- ano, pokud by byly ve třídě jen s dětmi 3letými
- ano, pokud by měly vlastní třídu
- ne, tyto děti patří do jeslí
- ne, tyto děti mají zůstat doma s matkou nebo otcem
- jiný názor:

Z celkového počtu 575 rozdaných dotazníků jich bylo vyplněno 278. Vyřadili jsme 19 dotazníků, které vyplnili rodiče cizí státní příslušnosti a 31 dotazníků vyplněných chybně nebo neúplně.

Statisticky bylo zpracováno **228 dotazníků** (z toho **200 vyplněných matkami, 12 otci a 16 oběma rodiči**).

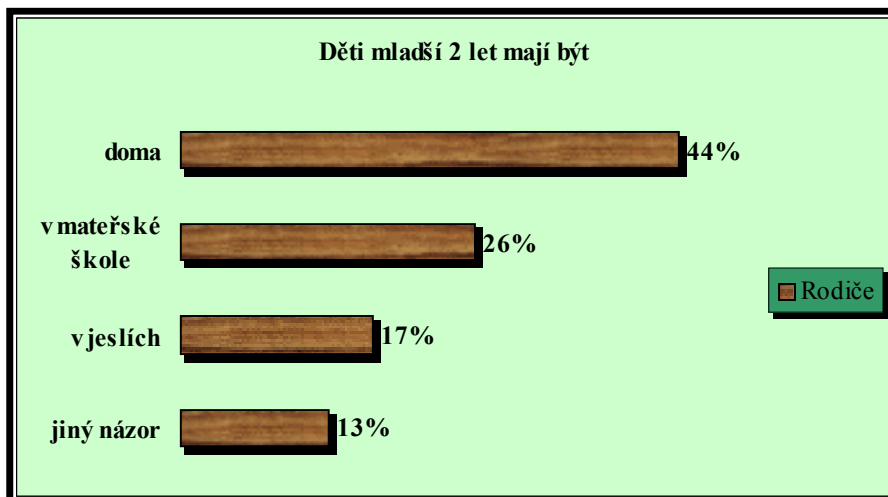
Tabulka č. 1 Přivítali byste, aby do MŠ byly přijímány i děti mladší 2 let?

Odpověď	Matky	Otcové	Oba	Celkem	Celkem v %
ano, se 4letými a staršími	17	1	0	18	8 %
ano, s 3letými	9	2	0	11	5 %
ano, ve vlastní třídě	28	1	2	31	13 %
v jeslích	35	2	1	38	17 %
doma	86	3	11	100	44 %
jiný názor	25	3	2	30	13 %
celkem	200	12	16	228	100 %

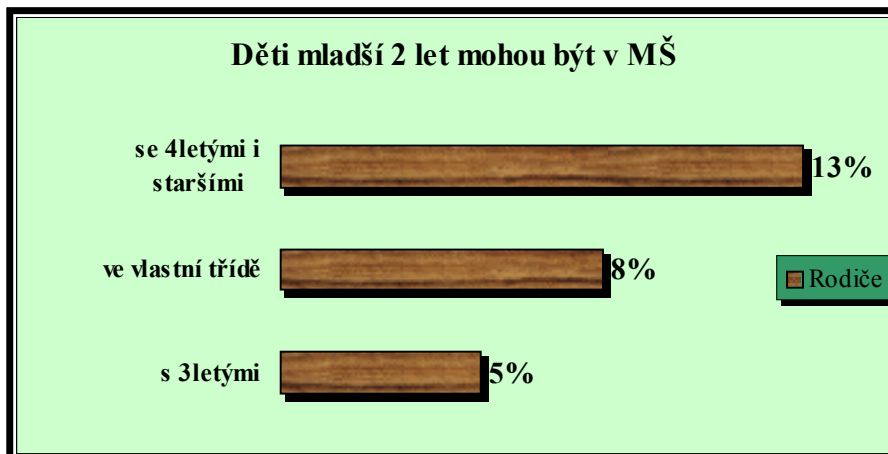
Z tabulky č. 1 vyplývá, že **44 %** respondentů je přesvědčeno o tom, že děti mladší dvou let by měly být **doma** s matkou nebo otcem. **26 %** rodičů souhlasí se zařazováním dětí **do mateřské školy** za určitých podmínek (**13 %** pokud by měly vlastní třídu, **8 %**

si myslí, že mohou být ve třídě i s 4letými a staršími, 5 % pokud by byly ve třídě jen s dětmi 3letými). 17 % respondentů se domnívá, že tyto děti patří **do jeslí**. 13 % rodičů má **jiný názor**.

Graf č. 1 Názory rodičů na zařazování dětí mladších 2 let do MŠ

Graf č. 2 Názory rodičů: možnosti pobytu dětí mladších 2 let v MŠ

4.1 Názory matek

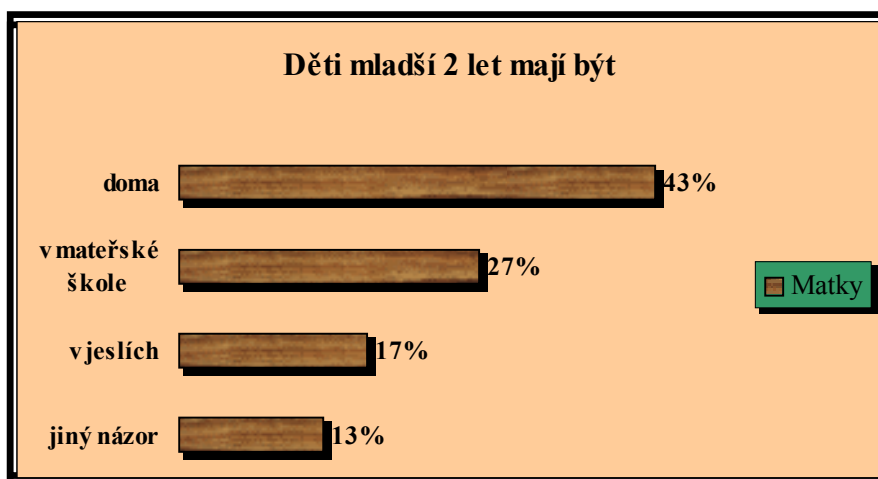
Dotazníkového šetření se zúčastnilo 200 matek. 43 % matek si myslí, že děti mladší 2 let by měly být doma s matkou nebo otcem. 27 % respondentek se domnívá, že tyto děti by mohly pobývat v MŠ (14 % ve vlastní třídě, 8 % se 4letými i staršími,

5 % s 3letými). 17 % matek se přiklání k názoru, že tyto děti mají být v jeslích. 13 % respondentek má jiný názor.

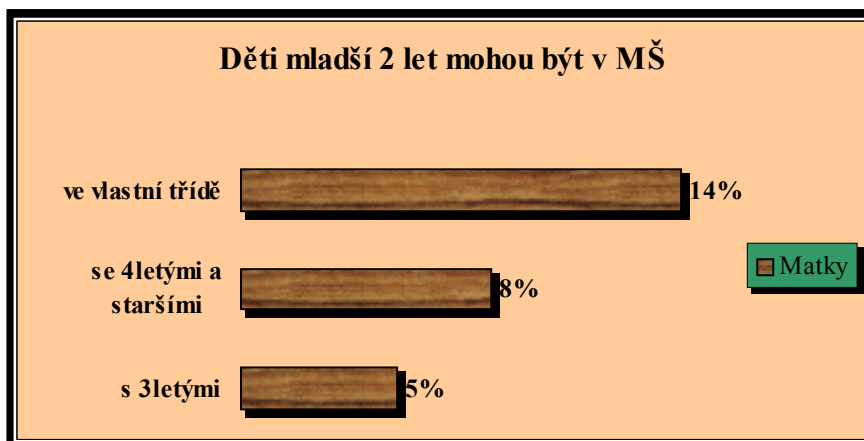
Tabulka č. 2 Přivítaly by matky, aby do MŠ byly přijímány děti mladší 2 let?

Odpověď	Matky	v %
ano, se 4letými a staršími	17	8 %
ano, s 3letými	9	5 %
ano, ve vlastní třídě	28	14 %
v jeslích	35	17 %
doma	86	43 %
jiný názor	25	13 %
celkem	200	100 %

Graf č. 3 Názory matek na zařazování dětí mladších 2 let do MŠ

Graf č. 4 Názory matek: možnosti pobytu dětí mladších 2 let v MŠ

25 matek vyjádřilo k této problematice **jiný názor**:

- 1) bylo by to fajn, ale tuto službu pokrývají soukromé školky a firemní
- 2) ano, pokud už je samostatnější a tudíž by nezdržovalo učitelky od starších dětí
- 3) ano, pokud třídy budou rovnoměrně smíšené a pokud stát zajistí navýšení pedagogického dozoru i jejich finanční ohodnocení
- 4) souhlasím s třídami smíšeného věku, ale měli by rodiče zvážit, zda by nebylo lepší dítěti věnovat déle času, než jsou dva roky života
- 5) ano, třeba jen na 2, 3 dny v týdnu
- 6) kombinace více možností (jak komu vyhovuje a dle „zralosti“ dětí)
- 7) dle typu dítěte a rodinné situace
- 8) záleží na individualitě jednotlivého dítěte
- 9) pokud to zvládnou pedagožky
- 10) maximálně na určitý počet hodin, ale spíše bych se přikláněla k jeslím
- 11) doma a pokud to nejde, tak jesle
- 12) doma, pokud to není možné, tak s tříletými
- 13) domácí péče a občas školička
- 14) hlídací centra nebo hlídání soukromé
- 15) individuální péče (paní na hlídání)
- 16) je mi to jedno, hodně záleží na organizaci školky a konkrétním dítěti
- 17) je mi to jedno (pokud na to školka bude připravena, tak proč ne)
- 18) je mi to jedno
- 19) nedovedu posoudit
- 20) nikdy jsem o tom neuvažovala

21) nevím, lepší je pro děti pobyt s rodiči doma, ale občas se hodí „hlídání“

22) nevím (4x)

4.2 Názory otců

Dotazníkového šetření se zúčastnilo pouze **12 otců**. V tabulce jsou uvedeny hodnoty pouze v absolutní četnosti.

Tabulka č. 3 Přivítali by otcové, aby do MŠ byly přijímány děti mladší 2 let?

Odpověď	Otcové
ano, se 4letými a staršími	1
ano, s 3letými	2
ano, ve vlastní třídě	1
v jeslích	2
doma	3
jiný názor	3
celkem	12

3 respondenti uvedli **jiné názory**:

- 1) ano, ale na kratší dobu
- 2) ano, pokud by měly vlastní třídu – tak maximálně 6 dětí
- 3) ideálně by měly být doma s rodičem

4.3 Názory obou rodičů

Dotazník vyplnilo společně **16 matek a otců**. V tabulce jsou uvedeny hodnoty pouze v absolutní četnosti.

Tabulka č. 4 Přivítali by oba rodiče, aby do MŠ byly přijímány děti mladší 2 let?

Odpověď	Oba rodiče
ano, se 4letými a staršími	0
ano, s 3letými	0
ano, ve vlastní třídě	2
v jeslích	1
doma	11
jiný názor	2
celkem	16

Ve 2 dotaznících rodiče uvedli **jiný názor**:

- 1) možnost jeslí ano; pokud je starší sourozenec ve školce, moci dát dvouleté do školky
- 2) myslíme si, že děti potřebují děti a ti starší se naučí více respektu k mladšímu.

4.4 Výsledky dotazníkového šetření

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že téměř polovina rodičů (**44 %**) je přesvědčena, že děti mladší 2 let by měly být **doma** s matkou nebo otcem.

Čtvrtina rodičů (**26 %**) by přivítala možnost zařazování dvouletých dětí **do mateřské školy** (13 % z nich si myslí, že tyto děti by měly mít vlastní třídu, 8 % je přesvědčeno, že dvouleté děti zvládnou pobyt ve třídě i s dětmi 4letými a staršími, 5 % souhlasí s tím, aby tyto děti pobývaly s dětmi 3letými).

K zařazování dětí mladších dvou let **do MŠ** se přiklání i někteří rodiče, kteří vyjádřili **jiný názor** (ano, ale na kratší dobu; ano, pokud by měly vlastní třídu, ale maximálně 6členná skupina; ano, pokud už je samostatnější a tudíž by nezdržovalo učitelky od starších dětí; ano, pokud třídy budou rovnoměrně smíšené a pokud stát zajistí navýšení pedagogického dozoru i jejich finanční ohodnocení; souhlasím s třídami smíšeného věku, ale měli by rodiče zvážit, zda by nebylo lepší dítěti věnovat déle času, než jsou dva roky života; ano, třeba jen na 2, 3 dny v týdnu; pokud to zvládnou

pedagožky; je mi to jedno, hodně záleží na organizaci školky a konkrétním dítěti; je mi to jedno, pokud na to školka bude připravena, tak proč ne).

Necelá pětina rodičů (**17 %**) se domnívá, že pro děti mladší 2 let jsou vhodné **jesle**. Zbývající rodiče (**13 %**) mají na tuto problematiku **jiný názor**. Nejčastěji uvádějí kombinaci více možností nebo jiné alternativy péče (soukromé a firemní školky, hlídací centra a hlídání soukromé).

5 Názory rodičů na předškolní vzdělávání

Ve třetí výzkumné části zpracujeme výsledky z **228 dotazníků** a zaměříme se na **5 oblastí**:

1. Zájem rodičů o předškolní vzdělávání v MŠ i mimo ni
2. Spokojenost rodičů s poskytováním informací ze strany MŠ
3. Spokojenost rodičů s kvalitou předškolního vzdělávání
4. Spokojenost rodičů s množstvím aktivit nabízených MŠ
5. Povědomí rodičů o odborné literatuře a dalších informačních zdrojích v problematice předškolní výchovy a vzdělávání

5.1 Zájem rodičů o předškolní vzdělávání v MŠ i mimo ni

Na otázku „Zajímáte se o to, jakým způsobem jsou vaše děti v MŠ vzdělávány“ odpovědělo **225 rodičů ano**, 3 rodiče ne. Z toho vyplývá, že naprostá většina (**99 %**) **rodičů** má zájem o předškolní vzdělávání v MŠ.

Na otázku „Navštěvují vaše děti mimo MŠ ještě nějaké jiné „vzdělávací zařízení“? odpovědělo **81 rodičů (36 %) ano**, **147 rodičů (64 %) ne**. Nejčastěji se v těchto zařízeních věnují cvičení, plavání a různým sportovním aktivitám. Dále zde rozvíjejí své hudební, hudebně pohybové a výtvarné schopnosti nebo se učí cizí jazyky (resp. angličtinu).

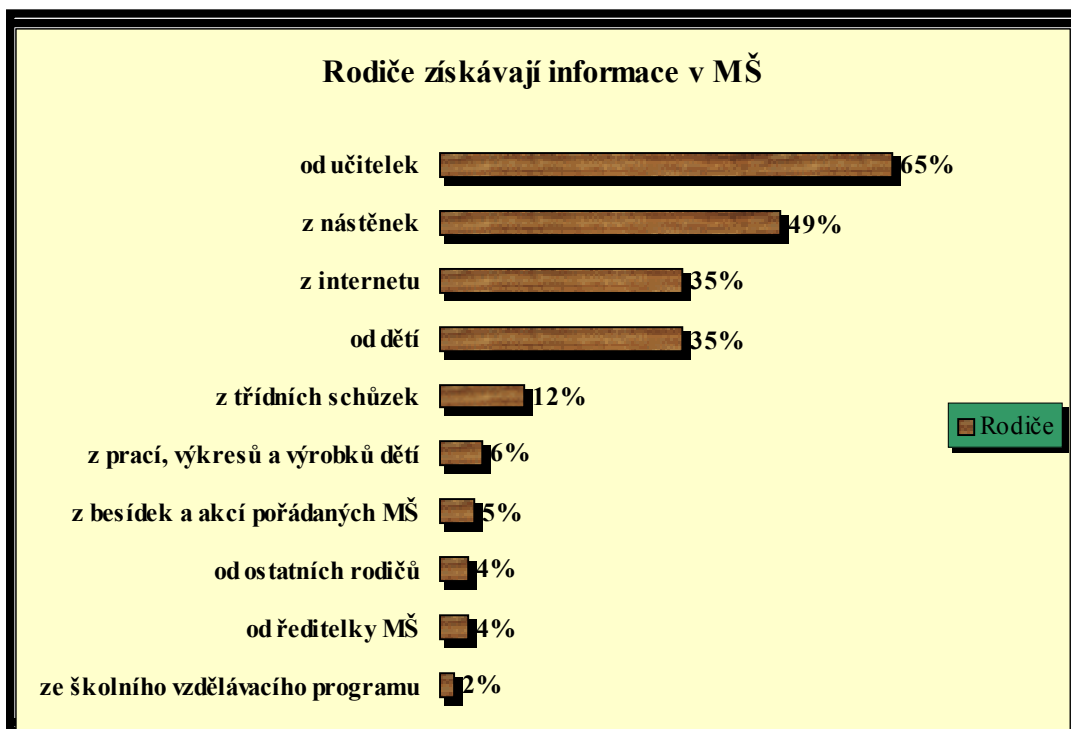
Předškolní děti navštěvují tato zařízení:

- Duncan centre (tanec)
- dům dětí a mládeže (široká nabídka)
- Hobby centrum (široká nabídka)
- mateřské centrum (široká nabídka)
- Sokol (cvičení)
- Skaut
- Yamaha school (hudební aktivity)
- základní škola (např. příprava na školu, hra na hudební nástroj, cvičení)
- základní umělecká škola
- angličtina (Akcent, Helen Doron, jazyková škola Rybička, Klub Junior)
- kolektivní míčové hry (FC Tempo, SK Slavie, TJ Zelený pruh)
- plavání (Aqua baby club, Delfínek, Plaváček, Hloubětín)
- tenis (Aritma, Talent)

5.2 Spokojenost rodičů s poskytováním informací ze strany MŠ

Rodiče získávají informace o vzdělávání svých dětí v MŠ od učitelek (65 %), z nástěnek (49 %), z internetu (35 %), od dětí (35 %), z třídních schůzek (12 %), z prací, výkresů a výrobků svých dětí (6 %), z besídek a akcí pořádaných MŠ (5 %), od ostatních rodičů (4 %), od ředitelky (4 %) a ze školního vzdělávacího programu (2 %).

Graf č. 5 Jak získávají rodiče informace o vzdělávání svých dětí v MŠ?

Tabulka č. 5 Jak získávají rodiče informace o vzdělávání svých dětí v MŠ?

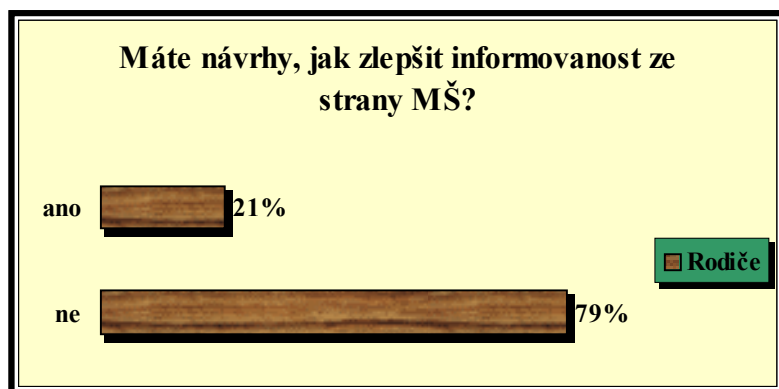
Odpověď	Rodiče	v %
od učitelek	149	65 %
z nástěnek	111	49 %
z internetu (web. stránek MŠ)	80	35 %
od dětí	79	35 %
z třídních schůzek	27	12 %
z prací, výkresů a výrobků dětí	14	6 %
z besídek a akcí pořádaných MŠ	10	5 %
od ostatních rodičů	9	4 %
od ředitelky MŠ	8	4 %
ze školního vzdělávacího programu	5	2 %

Na otázku „Máte nějaké návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ?“ odpovědělo **47 rodičů (21 %) ano**, 181 rodičů (79 %) ne.

Tabulka č. 6 Máte nějaké návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ?

Odpověď	Rodiče	v %
ano	47	21 %
ne	181	79 %
celkem	228	100 %

Graf č. 6 Máte nějaké návrhy, jak zlepšit informovanost o předškolním vzdělávání ze strany MŠ?

Nejvíce připomínek a návrhů (13 %) na zlepšení informovanosti se vztahovalo k nedostatečnému využívání internetu (webových stránek MŠ). Dále se objevily např. tyto návrhy: uspořádat den otevřených dveří; více zapojit rodiče třeba akcí „půl dne rodiče ve školce“; častější třídní schůzky; hodnoticí zprávy o dítěti na konci školního roku; rozpis týdenních témat na nástěnce).

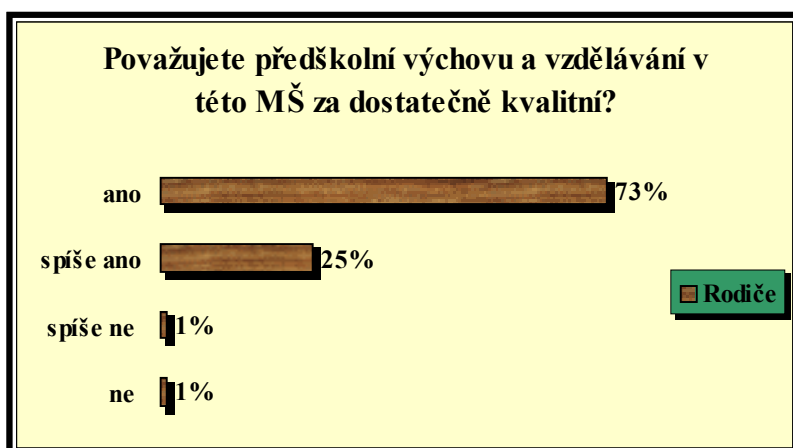
5.3 Spokojenost rodičů s kvalitou předškolního vzdělávání

Na otázku „Považujete předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za dostatečně kvalitní?“ odpovědělo **ano 166 rodičů (73 %)**, **spíše ano 58 rodičů (25 %)**, spíše ne 2 rodiče (1 %), ne 2 rodiče (1 %).

Tabulka č. 7 Považujete předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za dostatečně kvalitní?

Odpověď	Rodiče	v %
ano	166	73 %
spíše ano	58	25 %
spíše ne	2	1 %
ne	2	1 %
celkem	228	100 %

Graf č. 7 Považujete předškolní výchovu a vzdělávání v této MŠ za dostatečně kvalitní?

4 rodiče nejsou spokojeni s kvalitou předškolního vzdělávání ve své MŠ. Jedna matka připsala poznámku: po zkušenosti z ciziny jsou české děti značně pozadu v základech psaní a čtení, předškolní výuku bych navrhovala od 4 let formou hry.

5.4 Spokojenost rodičů s množstvím aktivit nabízených MŠ

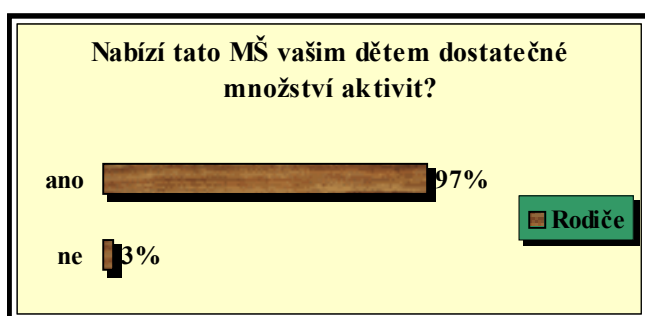
Spokojenost rodičů s kvantitou předškolního vzdělávání zkoumala otázka „Nabízí tato MŠ vašim dětem dostatečné množství aktivit?“

221 respondentů (97 %) odpovědělo ano, 7 respondentů (3 %) ne.

Tabulka č. 8 Nabízí tato MŠ vašim dětem dostatečné množství aktivit?

Odpověď	Rodiče	v %
ano	221	97 %
ne	7	3 %
celkem	228	100 %

Graf č. 8 Nabízí tato MŠ vašim dětem dostatečné množství aktivit?

Rodiče si přejí např. více zájmových kroužků, sportovních aktivit, výletů, návštěv muzeí a galerií, více akcí pro rodiče s dětmi nebo školu v přírodě.

5.5 Povědomí rodičů o odborné literatuře a dalších informačních zdrojích v problematice předškolní výchovy a vzdělávání

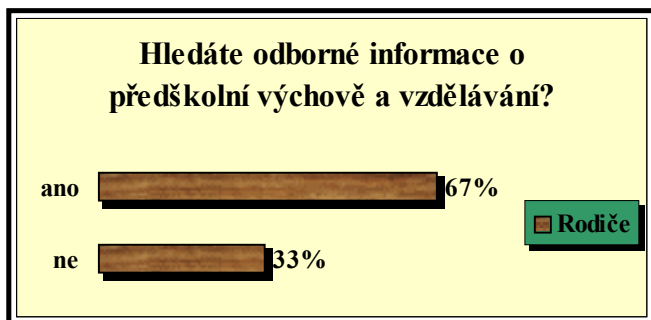
Na otázku „Hledáte informace o tom, jak vychovávat a vzdělávat děti předškolního věku v odborné literatuře, časopisech a médiích?“ odpovědělo **67 % rodičů ano**, 33 % ne.

Tabulka č. 9 Hledáte informace o tom, jak vychovávat a vzdělávat děti předškolního věku v odborné literatuře, časopisech a médiích?

Odpověď	Rodiče	v %
ano	152	67 %
ne	76	33 %
celkem	228	100 %

Rodiče hledají informace nejčastěji v odborné literatuře, na internetu, v časopisech a televizi. Rozhlas nevedli ani jednou. V ojedinělých případech získávají informace také např. od dětské lékařky, od speciální pedagožky, na semináři Efektivní rodičovství, z OECD, z MŠMT, ze školního vzdělávacího programu a z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Graf č. 9 Hledáte informace o tom, jak vychovávat a vzdělávat děti předškolního věku v odborné literatuře, časopisech a médiích?

Někteří rodiče sice odpověděli, že odborné informace hledají, ale nevedli žádné zdroje nebo je napsali velmi obecně (např. v knihovně, na internetu, v televizi, knihy od Matějčka).

Všechny uvedené zdroje byly zkontrolovány po stránce pravopisné. V několika případech byly opraveny i chybné názvy odborné literatury. Odborná literatura byla doplněna o rok vydání a nakladatelství. Také byl prozkoumán obsah internetových stránek.

Pro snadnější orientaci byly odpovědi rodičů uspořádány podle jednotlivých zdrojů (médií) a seřazeny v abecedním pořadí. Přehled byl zveřejněn v mateřských školách jako inspirace pro ostatní rodiče (příloha č. 13 – Kde rodiče hledají odborné informace o předškolní výchově a vzdělávání?).

5.6 Názory rodičů na předškolní vzdělávání - shrnutí

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že naprostá většina rodičů (99 %) se zajímá o předškolní vzdělávání svých dětí v mateřské škole. Jedna třetina (36 %) uvedla, že kromě MŠ jejich děti navštěvují i další zařízení (např. dům dětí a mládeže, fotbalový klub, Hobby centrum, mateřské centrum, plavecký areál, Sokol, sportovní klub, ZUŠ).

Informace z mateřské školy získávají rodiče nejčastěji od učitelek, z nástěnek, z internetu (webových stránek MŠ) a od svých dětí. Čtyři pětiny (79 %) jsou

s informovaností ze strany MŠ spokojeny (resp. nemají žádné návrhy na zlepšení). Zbývající jedna pětina (21 %) má návrhy na zlepšení informovanosti, z toho 13 % poukazuje na nedostatečné využívání webových stránek mateřskou školou.

Naprostá většina rodičů (98 %) považuje předškolní výchovu a vzdělávání v MŠ za kvalitní (73 % dostatečně kvalitní, 25 % spíše kvalitní). Naprostá většina rodičů (97 %) je také spokojena s množstvím aktivit poskytovaných mateřskou školou.

Dvě třetiny rodičů hledají informace o vzdělávání dětí předškolního věku v odborné literatuře, v časopisech a na internetu. Mezi nejvíce čtené autory patří Kopřiva, Biddulph, Rogge a Matějček.

6 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

V dotazníkovém šetření bylo získáno velké množství informací, které bylo nutno roztrždit do přehledných oblastí.

Výzkum byl rozdělen na **tři části**:

1. Evaluace sedmi mateřských škol
2. Názory rodičů na zařazování dvouletých dětí do MŠ
3. Názory rodičů na předškolní vzdělávání (zájem rodičů o předškolní vzdělávání v MŠ i mimo ni, spokojenost s poskytováním informací ze strany MŠ, spokojenost s kvalitou předškolního vzdělávání a množstvím aktivit nabízených mateřskou školou, povědomí rodičů o odborné literatuře a dalších informačních zdrojích v problematice předškolního vzdělávání).

Byly stanoveny tyto **úkoly**:

1. formou dotazníkového šetření mezi rodiči zajistit ředitelkám podklady k evaluaci MŠ a vypracovat přehlednou zprávu,
2. zjistit názory rodičů na zařazování dvouletých dětí do MŠ,
3. zjistit, zda a v jaké míře mají rodiče zájem o předškolní vzdělávání v MŠ i mimo ni,
4. zjistit, zda jsou rodiče spokojeni s informovaností, úrovní a množstvím aktivit nabízených mateřskou školou.

Všechny úkoly byly splněny.

ad 1) Odpovědi rodičů byly zpracovány do přehledné zprávy a předány ředitelkám MŠ. Všechny ředitelky si výsledky uložily jako podklady k hodnocení MŠ. Pět ze sedmi ředitelek zveřejnilo výsledky pro rodiče.

ad 2) Téměř polovina rodičů je přesvědčena, že děti mladší dvou let mají být doma s matkou nebo otcem. Čtvrtina rodičů si myslí, že tyto děti mohou pobývat i v mateřské škole. Necelá pětina se domnívá, že tyto děti patří do jeslí.

ad 3) Naprostá většina rodičů se zajímá o předškolní vzdělávání svých dětí v MŠ. Třetina uvedla, že kromě MŠ jejich děti navštěvují i další zařízení (např. DDM, Hobby centrum, MC, plavecký areál, sportovní klub, ZUŠ). Dvě třetiny rodičů hledají informace o předškolní výchově a vzdělávání v odborné literatuře, v časopisech a na internetu.

ad 4) Naprostá většina rodičů je spokojena s kvalitou předškolního vzdělávání a s množstvím aktivit nabízených mateřskou školou. Nejvíce připomínek na zlepšení informovanosti se vztahovalo na nedostatečné využívání webových stránek.

Oba vytyčené cíle byly splněny.

1. Zmapovali jsme povědomí rodičů o předškolním vzdělávání dětí navštěvujících MŠ.
2. Návrhy (resp. připomínky) rodičů z jedné MŠ přispěly ke zvýšení kvality předškolního vzdělávání.

Přestože se nejednalo o žádné zásadní změny, ale jen o odstranění dílčích nedostatků v oblasti poskytování informací prostřednictvím e-mailu a webových stránek v MŠ G, staly se návrhy a připomínky rodičů funkčním nástrojem ovlivňování předškolního vzdělávání (resp. zlepšení informovanosti) v konkrétní MŠ.

7 Diskuse

Tvorba bakalářské práce, zejména realizace její praktické části, byla velmi náročná, ale také zajímavá a přínosná nejen pro mě, ale i pro rodiče, ředitelky a učitelky mateřských škol.

Rodiče dostali příležitost vyjádřit své názory na předškolní vzdělávání. Svými návrhy a připomínkami poskytli ředitelkám a učitelkám zpětnou vazbu k jejich pedagogické práci a podklady k evaluaci konkrétní MŠ.

Odpovědi z dotazníků mi umožnily podívat se, jak problematiku předškolního vzdělávání vnímají současní rodiče. Mile mě překvapilo, že dvě třetiny rodičů hledají informace o předškolním vzdělávání v odborné literatuře, časopisech a na internetu (příloha č. 13 – Kde rodiče hledají odborné informace o předškolní výchově a vzdělávání?). Potěšilo mě, že naprostá většina rodičů se zajímá o předškolní vzdělávání svých dětí a je spokojena s kvalitou a množstvím aktivit nabízených v MŠ (viz s. 58 – 60).

Tyto závěry se shodují s výsledky studie VÚPSV, získanými v šetření HRZ05 v roce 2005, kdy s kvalitou péče poskytované v MŠ a připraveným programem byli spokojeni téměř všichni rodiče, polovina byla spokojena zcela (viz s. 32).

Méně spokojeni byli rodiče, kteří se v roce 2008 zúčastnili internetové ankety „Problémy a potřeby rodičů“. Zejména rodiče s vysokoškolským vzděláním si stěžovali na nedostupnost kvalitních a alternativních forem péče v předškolních zařízeních (viz s. 31 – 32).

Zajímavá zjištění přinesly odpovědi na otázku zařazování dětí mladších dvou let do MŠ. Téměř polovina rodičů (44 %) je přesvědčena, že tyto děti mají být doma s matkou nebo otcem. Čtvrtina rodičů (26 %) si myslí, že tyto děti mohou pobývat v mateřské škole. Necelá pětina (17 %) se domnívá, že tyto děti patří do jeslí (viz s. 49 – 55).

Z empirického šetření RZV06 v roce 2006 (viz s. 30) vyplynulo, že rodiče s dětmi do dvou let dávali přednost vlastní péči doma (86 %) před kolektivními zařízeními (4 % – 5 %).

Výsledky dotazníkového šetření sice nemohu srovnávat s výsledky RZV06, protože rodičům nebyla položena stejná otázka a oba výzkumy probíhaly za jiných podmínek, ale je patrné, že stoupá zájem rodičovské veřejnosti o předškolní vzdělávání dětí mladších dvou let v kolektivních zařízeních.

Rodičům, kteří si zvolili čerpání rodičovského příspěvku do dvou let věku dítěte a chtějí se vrátit do zaměstnání, by měl stát pomoci sladit jejich rodinný a profesní život, zejména rozvojem služeb péče o děti do tří let.

Řešením by mohl být tzv. prorodinný balíček a zařazování dvouletých dětí do MŠ. V době dokončování bakalářské práce (březen 2011) byla obě témata otevřená, zatím pouze ve formě schválených návrhů.

Ve své práci vidím negativa i pozitiva. Za největší překážku pokládám přístup mnoha ředitelek, které nesouhlasily s dotazníkovým šetřením ve své MŠ.

Uvědomuji si také nedostatky a chyby, kterých jsem se dopustila při tvorbě dotazníku (např. u otázky „Kdo dotazník vyplnil?“ bych příště neuváděla kolonku „oba“, ale jen „matka“ nebo „otec“). Dále jsem nevyužila všechny získané údaje (např. zaměstnání rodičů, počet dětí v rodině a jejich věk, odpovědi na otázku, zda děti navštěvovaly nějaké zařízení před vstupem do MŠ), protože jejich zpracování by bakalářskou práci rozšířilo o další desítky stran. Tyto údaje však měly pro mě informativní význam.

Domnívám se, že téma „Názory rodičů na předškolní vzdělávání“ je příliš široké a měla jsem ho zúžit a specializovat na konkrétní problém (např. věnovat se podrobněji zařazování dvouletých dětí do MŠ a tomu přizpůsobit otázky v dotazníku).

Za největší přínos považuji výsledky dotazníkového šetření v MŠ G. Připomínky rodičů, iniciativa a aktivity jedné matky (viz s. 48) přispěly k zlepšení informovanosti rodičů prostřednictvím e-mailu a webových stránek MŠ a staly se účinným prostředkem zvýšení kvality předškolního vzdělávání.

Závěr

Proces vzdělávání již dávno není chápán jen jako vztah učitele a dětí. Třetím významným činitelem jsou rodiče. Vždyť „*za výchovu a vzdělávání dětí odpovídají především rodiče, oni jsou také jejich prvními učiteli*“ (Bílá kniha, 2001, s. 45).

V 70. a 80. letech 20. století se školy začaly pomalu otevírat rodičovské veřejnosti. Od 90. let je podporována intenzivnější spolupráce mezi školou a rodiči, kteří mají příležitost stát se rovnocenným partnerem ve vzdělávání svých dětí, mají možnost se zapojit do školního dění, mohou uplatňovat svá rodičovská práva, vyjadřovat své názory, mínění a postoje.

Tento partnerský (participační) model vztahů mezi rodiči a vzdělávacími institucemi je akceptován zatím spíše na pedagogické půdě teoretické a jeho postupné zavádění do praxe je proces dlouhodobý a náročný (Trnková in Rabušicová, 2004). Nesmíme však opomenout úsilí těch pedagogů a rodičů, kteří se snaží (s většími i menšími úspěchy) spolupráci a partnerství budovat.

Rodiče si svých dětí velmi cení, jsou na vrcholu jejich pomyslného žebříčku životních hodnot. Chtějí, aby jejich děti byly zabezpečené, zdravé, spokojené a úspěšné.

Velký důraz kladou také na vzdělávání. Zájem rodičů o vzdělávání dítěte však nezačíná až vstupem do školy. V nejširším smyslu začíná již jeho narozením. Rodiče pečlivě sledují, jak se jejich dítě od malička vyvíjí, jak komunikuje s kamarády na písku, na nástěnce v mateřské škole porovnávají obrázky svého dítěte s ostatními. Uvědomují si, že **kvalitní vzdělání je dnes důležitým kapitálem pro uplatnění ve společnosti a prostředkem úspěšného života v dospělosti.**

Rodiče si vytvářejí postoje k předškolnímu vzdělávání, zejm. ke konkrétnímu předškolnímu zařízení, které o jejich děti pečuje. Tyto postoje se pak promítají do jejich (i nevyslovených) názorů a mínění.

Názory rodičů na předškolní vzdělávání obohacují komunikaci mezi nimi a pedagogy, přispívají ke zlepšení podmínek výchovně-vzdělávacího procesu v konkrétních zařízeních a jsou zdrojem cenných informací pro nejrůznější výzkumy. Prostřednictvím svých názorů tak rodiče vstupují i do vzdělávací politiky a mohou se (nejen ve prospěch svých dětí) spolupodílet na zkvalitňování předškolního vzdělávání.

Odborná literatura a prameny

- Bartáková, H.; Kulhavý, V. Rodina a zaměstnání II., Mladé rodiny. Praha: VÚPSV 2007.
- Buriánová, J.; Jakoubková, V.; Nádvorníková, H. a kol. Řízení mateřské školy. Raabe 2008.
- Ettlerová, S.; Kuchařová, V. Postoje a zkušenosti s harmonizací rodiny a zaměstnání rodičů dětí předškolního a mladšího školního věku. Praha: VÚPSV 2006.
- Chráska, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada 2007.
- Kasper, T.; Kasperová, D. Dějiny pedagogiky. Praha: Grada 2008.
- Kol. autorů. Národní program rozvoje vzdělávání v ČR/ Bílá kniha. Praha: MŠMT 2001.
- Kol. autorů. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP 2004.
- Kolářová, J. Klíč k jeslím. Praha: Gender studies, o. p. s. 2007.
- Kolláriková, Z.; Pupala, B. Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál 2001.
- Komenský, J., A. Informatorium školy mateřské. Praha: Akademia 2007.
- Kořátková, S. Dítě a mateřská škola. Praha: Grada 2008.
- Kropáčková, J. a kol. Dítě předškolního věku dříve a dnes. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta 2008.
- Kuchařová, V. a kol. Péče o děti předškolního a raného školního věku. Praha: VÚPSV 2009.
- Mišurcová, V. Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. století. Praha: SPN 1980.
- MPSV. O souboru prorodinných opatření – prorodinném balíčku. MPSV 2008.
- Opravilová, E.; Gebhartová, V. Jaro, léto, podzim, zima v mateřské škole. Praha: Portál 1998.
- Opravilová, E.; Kropáčková, J. Studijní texty k předškolní pedagogice s úvodem do pedagogiky. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta 2005.
- Průcha, J. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál 2009.
- Rabušicová, M. a kol. Škola a /versus/ rodina. Brno: Masarykova univerzita v Brně 2004.

- Štefflová, J. O dvouletých dětech se ještě bude jednat. Učitelské noviny, 2010, č. 25, s. 7.
- Těthalová, M. Školky i pro dvouleté děti? Informatorium, 2010, roč. XVII, č. 6, s. 12 až 15.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Přílohy

- příloha č. 1 – Pilotní dotazník
- příloha č. 2 – Dotazník
- příloha č. 3 – Dotazník vyplněný oběma rodiči
- příloha č. 4 – Dotazník vyplněný matkou
- příloha č. 5 – Dotazník vyplněný otcem
- příloha č. 6 – Hodnocení MŠ A rodičovskou veřejností
- příloha č. 7 – Hodnocení MŠ B rodičovskou veřejností
- příloha č. 8 – Hodnocení MŠ C rodičovskou veřejností
- příloha č. 9 – Hodnocení MŠ D rodičovskou veřejností
- příloha č. 10 – Hodnocení MŠ E rodičovskou veřejností
- příloha č. 11 – Hodnocení MŠ F rodičovskou veřejností
- příloha č. 12 – Hodnocení MŠ G rodičovskou veřejností
- příloha č. 13 – Kde rodiče hledají odborné informace o předškolní výchově a vzdělávání?